

**Міністерство освіти і науки України
Національний технічний університет України
«Київський політехнічний інститут імені Ігоря Сікорського»**

ДЕРГАЛЮК МАРТА ОЛЕКСІЇВНА

УДК 330:332.142.4(2):338.24

**РОЗВИТОК РЕГІОНАЛЬНИХ ЕКОНОМІЧНИХ СИСТЕМ
НА ЗАСАДАХ ТРАНСФОРМАЦІЇ ПОТЕНЦІАЛОФОРМУЮЧОГО
ПРОСТОРУ В УМОВАХ ЦИФРОВІЗАЦІЇ**

08.00.05 – розвиток продуктивних сил і регіональна економіка

РЕФЕРАТ

дисертації на здобуття наукового ступеня
доктора економічних наук

Київ – 2024

Дисертацією є рукопис.

Роботу виконано на кафедрі економіки і підприємництва Національного технічного університету України «Київський політехнічний інститут імені Ігоря Сікорського» Міністерства освіти і науки України.

Науковий консультант: доктор економічних наук, професор
ТУЛЬЧИНСЬКА Світлана Олександрівна,
Національний технічний університет України
«Київський політехнічний інститут імені Ігоря
Сікорського», завідувач кафедри економіки і
підприємництва.

Опоненти: доктор економічних наук, професор
СТОРОНЯНСЬКА Ірина Зеновіївна,
заступник директора з наукової роботи Державної
установи «Інститут регіональних досліджень імені
М. І. Долишнього НАН України»,

доктор економічних наук, доцент
ПЕРЕПЕЛЮКОВА Олена Василівна,
доцент кафедри міжнародного бізнесу та економічного
аналізу Харківського національного економічного
університету імені Семена Кузнеця,

доктор економічних наук, професор
ІВАНОВА Наталія Володимирівна,
завідувач кафедри підприємництва і торгівлі
Національного університету «Чернігівська політехніка».

Захист відбудеться 26 вересня 2024 р. о 15:00 годині на засіданні спеціалізованої вченої ради Д 26.002.23 у Національному технічному університеті України «Київський політехнічний інститут імені Ігоря Сікорського» за адресою: 03056, м. Київ, просп. Берестейський, 37, корпус 1, ауд. 05.

Захист транслюватиметься на YouTube-каналі Вченої ради КПІ ім. Ігоря Сікорського: <https://www.youtube.com/@vchenaradakpi/streams>

З дисертацією можна ознайомитися в Науково-технічній бібліотеці ім. І. Г. Денисенка Національного технічного університету України «Київський політехнічний інститут імені Ігоря Сікорського» за адресою: 03056, м. Київ, просп. Берестейський, 37, та на сайті Вченої ради Університету за адресою: <https://rada.kpi.ua>.

Про дату та місце захисту громадськість проінформовано
«24» серпня 2024 р.

Учений секретар
спеціалізованої вченої ради
кандидат економічних наук, доцент

Катерина КУЗНЕСЦОВА

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Актуальність теми. Сучасні соціально-економічні виклики, які зумовлені воєнними діями внаслідок агресії РФ, актуалізують питання подальшого повоєнного відновлення регіональних економічних систем (РЕС). Ресурсні можливості просторового розвитку є обмеженими, при цьому сучасні виклики посилюють потребу у додаткових витратах ресурсів на адаптацію регіонів до умов сьогодення та зумовлюють пошук нових підходів до забезпечення відновлення та сталого розвитку регіональних економічних систем.

Ефективне повоєнне відновлення України потребує кардинального перегляду наявних підходів до розвитку регіональних економічних систем з урахуванням тенденцій постіндустріального суспільного поступу у напрямі цифровізації, нового регіоналізму та сталого розвитку.

Розвитку РЕС сприятиме трансформація потенціалоформуючого простору регіонів в умовах цифровізації, що забезпечуватиме ефективніше використання наявного потенціалу РЕС, виявленню латентних можливостей регіонів, відновленню економічних процесів в Україні, що забезпечить підвищення рівня конкурентоспроможності регіонів на світовому ринку, досягнення цілей сталого розвитку, підвищення якості та рівня життя населення країни.

Трансформація потенціалу в умовах цифровізації стає імпульсом для розвитку РЕС, модернізації продуктивних сил, прискорення інтеграції України у європейський простір. Це зумовлює об'єктивну необхідність у розробленні нових методологічних підходів та впровадженні практичних рекомендацій щодо розвитку РЕС на засадах трансформації потенціалоформуючого простору в умовах цифровізації з урахуванням викликів повоєнного відновлення країни.

Проблеми розвитку регіонів досліджували представники різних наукових шкіл, серед яких: У. Айзард, А. Г. Белл, Б. Беррі, В. Бондаренко, Р. Бошма, Х. Брачик, Ж. Будвіль, Б. Буркінський, М. Бутко, А. Вебер, М. Гедес, П. Друкер, Н. Іванова, Б. Карлссон, В. Кристаллер, П. Кук, Д. Лайон, Х. Ласуен, Дж. Ламбой, В. Лаунхард, Б.-А. Лундвалл, А. Льош, І. Масуд, А. Маршалл, Р. Нельсон, Х. Петерсон, Ф. Перру, О. Попело, П. Потье, Г. Річардсон, Р. Станкевич, І. Сторонянська, С. Тульчинська, Й. Тюнен, К. Фрімен, Дж. Фрідмен, Дж. Хауельс, Т. Хегерстрендт, Й. Шумпетер тощо. Вклад у розвиток сучасних концепцій регіональної економіки внесли такі зарубіжні вчені, як: Л. Албрехтс, А. Амін, В. Барнз, У. Ванноп, Л. Висент, М. Гедес, Я. Гордон, К. Джексон-Батлер, М. Кітінг, Л. Ледебур, Дж. Лонглілн, Дж. МакКомбі, Дж. Мідом, Б. Олін, Ч. Ф. Сейбл, М. Сеттерфілд, Ф. Содербаум, В. Солет, М. Сторпер, Н. Тріфт, А. Фалуаз, С. Хайрди, М. Харб, Є. Харрел, Б. Хеттне, Д. Цейтлін тощо.

Праці вітчизняних дослідників стали науково-методологічним базисом розвитку РЕС систем з урахуванням їх потенціалу в умовах цифровізації, серед яких наукові доробки: О. Амоши, К. Бояринової, С. Войтка, С. Вовканича, О. Власюка, А. Гріценка, А. Гречко, Б. Данилишина, В. Дергачової, М. Долішнього, А. Дунської, Я. Жаліла, О. Іляш, В. Кравцова, М. Кизима, М. Кравченко, П. Любченка, В. Марченко, М. Паршиної, О. Перепелюкової, Л. Семіва, В. Сіденко, В. Худолей, М. Шашиної, Л. Шинкарука, С. Шульц та інших.

Віддаючи належне вагомому науковому доробку науковців, слід зазначити, що вплив різнорідних факторів на розвиток регіонів, воєнні дії на території України, сучасні практики європейських країн у розвитку територій потребують оновлення та доповнення існуючих теоретико-методологічних концепцій розвитку РЕС на засадах трансформації потенціалоформуєчого простору в умовах цифровізації. Це зумовило вибір теми дослідження, його структурно-логічну будову відповідно до сучасних наукових спрямувань теоретико-методологічного та практичного характеру.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами та темами. Обраний напрям дослідження пов'язаний із проблематикою науково-дослідних робіт, що виконуються у:

1) Національному технічному університеті України «Київський політехнічний інститут імені Ігоря Сікорського», а саме з темами:

– «Потенціал розвитку суб'єктів економіки в умовах цифровізації» (ДР № 0123U103307), де запропоновано концептуальні засади управління потенціалом РЕС у напрямі трансформації потенціалу регіонів з урахуванням принципів, завдань, рівнів і важелів управління, факторів нерівномірності розвитку регіонів, що забезпечує спрямування зусиль, фокусує увагу на поставлених цілях підвищення рівня ефективності використання потенціалу та виокремлює латентний потенціал регіонального розвитку;

– «Управління економічною безпекою суб'єктів національного господарства» (ДР № 0116U004577), де було обґрунтовано заходи щодо забезпечення цифрової трансформації економіки та напрямів подолання перешкод цифровізації економіки регіонів, які спрямовані на активізацію, стимулювання розвитку, накопичення та розкриття потенціалу, підвищення ефективності економічних систем різних рівнів за рахунок впровадження інформаційно-комунікаційних технологій у всіх сферах економічного та суспільного життя;

2) ЗВО «Міжнародний науково-технічний університет імені академіка Юрія Бугая», а саме з темами:

– «Підвищення ефективності управлінської структури економічних систем на різних рівнях функціонування» (ДР № 0118U001589), де обґрунтовано методологічні засади розвитку регіонів у контексті управління потенціалоформуєчим простором, що базуються на парадигмальній тріаді, зокрема, сталого розвитку, нового регіоналізму, цифровізації та включає заходи щодо управління потенціалом регіонів та їх цифровізацією, які забезпечують підвищення щільності взаємодії між державними органами і рівнями державного управління, державою і приватними бізнесом, державними організаціями й держслужбовцями, консультантами на місцях, державними органами та громадянами;

– «Діагностування економічного розвитку регіональних економічних систем в умовах становлення нового регіоналізму» (ДР № 0118U001590), де запропоновано кваліметричний підхід до прогнозування розвитку РЕС, що базується на комплексному індексі потенціалу регіонів, побудові імітаційних моделей причинно-наслідкових зв'язків впливу факторів на складові потенціалу регіонів, урахуванні поділу регіонів на території відновлення, регіональні полюси зростання, території з особливими умовами розвитку, території сталого розвитку залежно від рівня руйнації регіонів, внаслідок воєнних дій на території України за оптимістичним,

нейтральним та песимістичним сценарієм (акт впровадження № 02/2010 від 22.09.2023 р.).

Мета і завдання дослідження. Метою дисертаційної роботи є поглиблення теоретичних основ, розроблення та обґрунтування науково-методологічних положень розвитку РЕС на засадах трансформації потенціалоформуючого простору в умовах цифровізації та прикладних рекомендацій щодо їх реалізації.

Для досягнення поставленої мети було сформульовано та вирішено такі завдання:

- узагальнено наукові підходи до сутності РЕС та їх розвитку;
- виокремлено та систематизовано понятійно-категоріальний апарат теорії розвитку продуктивних сил і регіональної економіки щодо об'єкта дослідження;
- визначено засади трансформації потенціалоформуючого простору РЕС в умовах цифровізації;
- обґрунтовано методологічні засади розвитку регіонів у контексті управління потенціалоформуючим простором в умовах цифровізації;
- сформовано теоретико-методологічну концепцію потенціалоформуючого простору розвитку регіонів в умовах цифровізації;
- досліджено методи оцінювання потенціалу РЕС систем та інструментарій діагностики процесів цифровізації;
- ідентифіковано вплив цифровізації на потенціалоформуючий простір РЕС;
- проаналізовано розвиток РЕС та визначено їх тенденції й особливості;
- розроблено методичний підхід до оцінювання потенціалу розвитку РЕС;
- визначено втрати РЕС у результаті воєнних дій на території України;
- виокремлено напрями впливу цифровізації на потенціалоформуючий простір РЕС;
- деталізовано чинники формування та функціонування економічного потенціалу в регіональному просторі;
- запропоновано напрями управління потенціалом регіонів з урахуванням сучасних викликів для забезпечення розвитку РЕС;
- спрогнозовано розвиток РЕС у сучасних умовах;
- проведено дослідно-експериментальну перевірку розроблених моделей та структурно-логічних схем щодо забезпечення розвитку РЕС на засадах трансформації потенціалоформуючого простору в умовах цифровізації.

Об'єктом дослідження є розвиток регіональних економічних систем.

Предметом дослідження є теоретико-методологічні та прикладні засади трансформації потенціалоформуючого простору для забезпечення розвитку РЕС в умовах цифровізації.

Методи дослідження. Теоретико-методологічною основою дослідження стали загальнонаукові та спеціальні методи пізнання, що ґрунтуються на сучасних засадах теорій й концепцій економічного й просторового розвитку та цифровізації.

Для досягнення окресленої мети та вирішення поставлених завдань було використано такі методи: *історико-логічний метод* – для виявлення генези наукових досліджень теорій економічної думки, виокремлення теоретичного базису розвитку РЕС в умовах цифровізації (*пп. 1.1, 1.2*); *методи абстрактного порівняння та систематизації* – для уточнення сутності категоріально-понятійного апарату теорії розвитку продуктивних сил і регіональної економіки

(*пп. 1.2, 1.3, 2.2, 2.3*); *методи аналізу та синтезу* – для формування сучасних підходів до трансформації потенціалоформуючого простору, виокремлення методичних підходів до оцінювання економічного потенціалу регіонів як стимулятора інтенсифікації розвитку регіонів в умовах цифровізації (*пп. 1.3, 2.1, 3.1, 3.2, 3.3, 4.2, 4.3, 5.5*); *статистичний метод та метод імітаційного моделювання* – для виявлення динаміки розвитку РЕС та їхнього потенціалу, моделювання причинно-наслідкових зв'язків факторів впливу складових потенціалу розвитку регіонів (*пп. 4.1, 4.3, 5.3*); *діалектичний метод, метод декомпозиції* – для обґрунтування концептуально-поведінкових основ розвитку регіонів на засадах управління потенціалоформуючим простором (*пп. 2.1, 2.2, 3.1, 4.3, 5.2*); *монографічний метод* – для з'ясування прикладних аспектів та аналізу розвитку РЕС в умовах цифровізації (*пп. 2.3, 3.2, 3.3, 4.2, 4.3, 5.5*); *графічний та картографічний монографічний методи* – для візуалізації результатів дослідження та наочного відображення типологізації РЕС за комплексним індексом розвитку потенціалу та процесів цифровізації (*пп. 3.1-4.3, 5.5*); *методи спостережень та порівнянь* – для імплементації практики європейських країн щодо цифрової трансформації, розроблення напрямів нівелювання чинників, що гальмують трансформацію потенціалоформуючого простору (*пп. 1.3, 2.3, 3.1, 4.3, 5.1*); *метод аналізу відповідності* – для типологізації регіонів за розвитком складових потенціалу та ступенем руйнації внаслідок воєнних дій (*пп. 4.1, 4.2, 5.5*); *метод узагальнень* – для обґрунтування концептуальних положень й практичних рекомендацій щодо розвитку РЕС, управління потенціалом регіонів з урахуванням цифрової трансформації та процесів, викликаних воєнними діями на території України (*пп. 2.1, 2.2, 4.3, 5.2-5.5*); *системний, інституціональний та просторово-функціональний підходи* – для визначення теоретико-концептуального базису та обґрунтування інструментарію розвитку РЕС на засадах трансформації потенціалоформуючого простору в умовах цифровізації.

Базисом наукового пошуку є парадигмальна тріада, яка базується на парадигмах сталого розвитку, цифровізації та нового регіоналізму щодо розвитку РЕС на засадах трансформації потенціалоформуючого простору в умовах цифровізації.

Інформаційною базою дослідження стали законодавчі та нормативно-правові акти, праці закордонних та вітчизняних дослідників, аналітичні матеріали міністерств та відомств України, аналітичні дані агенцій Європейського Союзу, Державної служби статистики України, матеріали органів державної і регіональної влади та органів місцевого самоврядування, інтернет-ресурси.

Наукова новизна одержаних результатів дослідження полягає в поглибленні теоретичних підходів та розробленні науково-методологічних положень й практичних рекомендацій щодо розвитку РЕС на засадах трансформації потенціалоформуючого простору в умовах цифровізації. Основні теоретико-методологічні розробки та практичні рекомендації, що уособлюють наукову новизну і здобутки, полягають у нижчезазначеному:

вперше:

– сформовано теоретико-методологічну концепцію потенціалоформуючого простору розвитку регіонів в умовах цифровізації, що передбачає комплексність використання методології системного, інституціонального і процесно-функціонального підходів, базується на сукупності загальноекономічних та специфічних принципів щодо тріади парадигми сталого розвитку, нового регіоналізму й цифровізації, а також основних компонентів об'єкта дослідження: розвитку регіональних економічних систем, трансформації потенціалоформуючого простору, цифровізації економіки;

– науково обгрунтовано теоретико-методологічні засади дослідження трансформації потенціалоформуючого простору регіональних економічних систем, які консолідують об'єкт, аксіому, парадигму, гіпотези дослідження, постулати та підходи щодо стратегічного цілеорієнтування таких систем в умовах трансформації потенціалоформуючого простору під впливом цифровізації;

– розроблено підходи до обгрунтування напрямів нівелювання негативної дії ендегенних чинників, які гальмують трансформацію потенціалоформуючого простору, що враховують виклики воєнних дій на території України, спрямовані на підвищення ефективності використання потенціалу регіонів, задіювання латентних можливостей і розвиток РЕС під впливом тріадної парадигми;

– запропоновано концептуальні засади управління потенціалом РЕС щодо трансформації потенціалу регіонів відповідно до принципів, завдань, рівнів та важелів управління з урахуванням факторів нерівномірності розвитку регіонів, що забезпечує спрямування зусиль, фокусує увагу на поставлених цілях підвищення ефективності використання потенціалу та виокремлює латентний потенціал регіонального розвитку;

удосконалено:

– методичний підхід до оцінювання потенціалу розвитку РЕС, який, на відміну від існуючих, передбачає розрахунок пентогрупи субіндексів системою кортежів (за потенціалами виробничо-інвестиційної діяльності, бюджетної ефективності, розвитку людського потенціалу, інноваційного розвитку, цифрової трансформації) на основі середнього геометричного зваженого, встановлення ваги кожного індексу (субіндексу) на базі модифікованого підходу до методики аналізу ієрархій Сааті, визначення векторів відносних цінностей субіндексів щодо комплексного індексу шляхом формування матриці чисельних попарних порівнянь, розрахунку комплексного індексу потенціалу розвитку РЕС на основі зважених мультиплікативної та адитивної згорток, що дозволяє визначати рівень трансформації потенціалу регіонів з високим ступенем достовірності;

– підходи до управління потенціалом регіонів з урахуванням процесів, викликаних воєнними діями на території України, що, на відміну від існуючих практик, включають забезпечення умов для транзитних осіб, тимчасового перебування громадян, релокації бізнесу, створення умов для переселенців та механізму взаємоузгодженості між релокованими підприємствами та потенційними працівниками таких підприємств щодо необхідної спеціалізації, що надає можливість підвищити ефективність управління задіюванням потенціалу регіонів;

– функціонали управління розвитком РЕС на засадах трансформації потенціалоформуєчого простору в умовах цифровізації, що, на відміну від функціонуючих, передбачають соціальне, відтворювальне, організаційне, інноваційне та розподільчо-стимулюєче спрямування для забезпечення комплексного бачення розвитку регіонів у напрямі реалізації планування, контролю, моніторингу та форсайту;

– науково-методичний підхід до трансформації потенціалоформуєчого простору з урахуванням процесів цифровізації, який на відміну від наявного, включає заходи щодо управління потенціалом регіонів та їх цифровізації й забезпечує взаємодію між державними органами та приватним бізнесом, державними організаціями і службовцями, консультантами на місцях, державними органами і громадянами;

– композицію напрямів нівелювання негативних тенденцій розвитку регіонів та впливу воєнних дій з урахуванням процесів цифровізації, яка на відміну від усталеної, передбачає створення інтегрованих регіональних підприємницьких систем, інжинірингових центрів, інформаційно-комунікаційних центрів аутсорсингу, інноваційно-технологічних та екоіндустріальних парків, що сприяє активізації використання потенціалу РЕС;

дістали подальшого розвитку:

– понятійно-категоріальний апарат теорії розвитку продуктивних сил і регіональної економіки в частині поглиблення сутнісних характеристик понять: *«розвиток регіональної економічної системи», «регіональна економічна система», «регіон», «просторовий розвиток регіональної економічної системи», «потенціал регіону», «потенціалоформуєчий простір»;*

– формування ієрархічності понять *«простір», «просторовий розвиток регіональних економічних систем», «потенціал», «потенціал регіону», «потенціалоформуєчий простір», «трансформація», «трансформація потенціалоформуєчого простору»,* їх гносеологія, виокремлення підходів та генеза зміни їхньої сутності надало можливість розкрити антологічні аспекти процесів розвитку РЕС на засадах трансформації потенціалоформуєчого простору в умовах цифровізації;

– модельне рішення оцінювання потенціалу РЕС щодо розроблення методичного підходу до оцінювання трансформації потенціалоформуєчого простору в умовах цифровізації, що базується на елементному, структурному, функціональному та інтеграційному аспектах обґрунтування оціночних показників і принципах системності, комплексності, достовірності, довгочасності, стратегічності, пов'язаності, формалізації, достатності та точності;

– групування регіонів за адаптованою шкалою Харрінгтона, що поділяє регіони за комплексним індексом потенціалу розвитку РЕС та його складових у довоєнний період на регіони з високим рівнем розвитку, стабільним рівнем розвитку, середнім рівнем розвитку, з низьким рівнем розвитку та проблемні регіони;

– підхід до виокремлення найбільш значущих факторів впливу на розвиток РЕС в умовах трансформації потенціалоформуєчого простору, що передбачає кореляційно-регресійне імітаційне моделювання за шістьма моделями;

– кваліметричний підхід до прогнозування потенціалу розвитку РЕС, що ураховує трансформацію потенціалоформуєчого простору шляхом оцінювання трансформаційних ефектів за їхньою структурою за допомогою величини, яка чисельно дорівнює площі фігури, на значення комплексного індексу потенціалу розвитку РЕС для подальшого його прогнозування за нейтральним, песимістичним та оптимістичним сценаріями.

Практичне значення отриманих результатів. Наукові положення, методологічні, методичні розробки доведено до рівня конкретних практичних рекомендацій, які було впроваджено та використано в діяльності:

– Комітету Верховної Ради України з питань інтеграції України до Європейського Союзу (довідка про впровадження № 195д9/10-2024/26828 від 06.02.2024 р.) щодо покращення можливостей законодавчого врегулювання питання розвитку РЕС у сфері європейської інтеграції; під час розгляду законопроектів на предмет відповідності міжнародно-правовим зобов'язанням України у сфері європейської інтеграції будуть використані підходи щодо створення інтегрованих регіональних підприємницьких систем, інжинірингових центрів, інформаційно-комунікаційних центрів аутсорсингу, інноваційно-технологічних та екоіндустріальних парків відповідно до міжнародних практик, а також, у роботі Комітету може застосовуватися аналіз чинників, які гальмують потенціалоформування регіонів, зокрема в час надзвичайних викликів для України – війни з РФ;

– Міністерства розвитку громад, територій та інфраструктури України (довідка про впровадження № 11153/32/14-24 від 23.02.2024 р.) відповідно до плану заходів Державної стратегії регіонального розвитку на 2021-2027 роки - були використані в розробленні методичного підходу до оцінювання потенціалу розвитку РЕС, який передбачає дотримання принципів трансформації потенціалоформуєчого простору й надає можливість розраховувати комплексний індекс потенціалу розвитку РЕС та його складових;

– Міністерства економіки України (довідка про впровадження № 3611-06/60922-07 від 10.11.2023 р.) при визначенні Стратегічного плану діяльності Міністерства економіки України на 2022-2024 рр. щодо прийняття управлінських рішень стосовно потенціалоформуєчого простору, що вимагає: внесення змін у стратегії та поточні плани розвитку територій залежно від процесів переміщення осіб, термінів їх перебування та релокації бізнесу щодо використання ресурсів та їх розподілу на забезпечення відповідних умов для внутрішньо переміщених осіб та підприємств; формування механізмів щодо нівелювання безпекових ризиків, викликаних воєнними діями; залучення додаткових ресурсів для соціально-економічного розвитку регіонів за рахунок налагодження більш щільної співпраці із західними партнерами, донорськими та різними громадськими організаціями; виокремлення ресурсів для формування продовольчих резервів, підвищення захищеності складів та логістичних потоків;

– Міністерства фінансів України (довідка про впровадження № 42000-04-10/2351 від 25.01.2024 р.) при роботі над Стратегією реформування СУДФ відповідно до розпорядження № 1805-р «Про схвалення Стратегії реформування системи управління державними фінансами на 2022-2025 роки та плану заходів з її реалізації» у напрямі розроблення заходів забезпечення фінансової спроможності

територіальних громад; підвищення прозорості та доступності інформації про бюджет були використані пропозиції щодо управління потенціалом РЕС в умовах цифровізації, а саме пропозиції авторки щодо впровадження електронного управління, яке підвищує ділову комунікацію та консолідацію всіх суб'єктів РЕС із різними можливостями, компетенціями та потенційними можливостями;

– Національної соціальної сервісної служби України Головного управління національної соціальної сервісної служби у Чернігівській області (довідка про впровадження № 0023-03-03/69 від 06.02.2023 р.) щодо обґрунтування групи соціальних завдань управління потенціалом регіонів відповідно до функціоналів управління розвитком регіонів на засадах трансформації потенціалоформуючого простору в умовах цифровізації, що відповідно до тріади парадигмального розвитку регіонів виокремлюються щодо таких процесів, як: розвиток РЕС, трансформація потенціалоформуючого простору та цифровізація;

– Департаменту економічного розвитку Чернігівської обласної державної адміністрації (довідка про впровадження № 02.01-21/227 від 10.02.2023 р.) щодо організаційно-економічного механізму забезпечення стійкості розвитку регіону на засадах ефективності впливу потенціалоформуючого простору в умовах цифровізації, що було використано при розробленні Стратегії сталого розвитку Чернігівської області на період до 2027 р.;

– Управління освіти і науки Чернігівської обласної державної адміністрації (довідка про впровадження № 04-25/549 від 16.02.2023 р.) щодо створення регіональних інтегрованих підприємницьких систем з урахуванням наявного потенціалу ІКТ-сфери, що включатимуть інформаційно-комунікаційні центри аутсорсингу, інжинірингові центри, інноваційно-технологічні та екоіндустріальні парки;

– Бучанської міської ради (довідка про впровадження № 12.1-09/564 від 21.03.2023 р.) щодо практичних рекомендацій управління потенціалом регіонального розвитку, підвищення активності та взаємодії суб'єктів економічного потенціалу та цільової спрямованості трансформації потенціалу, які забезпечують можливість активізації розвитку РЕС.

Результати дослідження використані як матеріал для навчально-методичного забезпечення при викладанні курсів лекцій та проведенні практичних занять для здобувачів вищої освіти у Національному технічному університеті України «Київський політехнічний інститут імені Ігоря Сікорського» факультету менеджменту та маркетингу з дисциплін «Регіональна економіка», «Економіка розвитку», «Макроекономіка», «Національна економіка», «Галузева економіка» (акт про впровадження № 3112-36 від 21.11.2023 р.).

Особистий внесок здобувача. У дисертації відображено авторські наукові результати, висновки та пропозиції щодо вирішення актуальної науково-прикладної проблеми – розвитку РЕС на засадах трансформації потенціалоформуючого простору в умовах цифровізації. Усі наукові положення, висновки і рекомендації, викладені у дисертації, є особистим здобутком авторки. Особистий внесок у наукових працях у співавторстві зазначено у списку опублікованих праць. Робота не містить матеріалів кандидатської дисертації.

Апробація результатів дисертації. Основні положення і результати дисертаційної роботи обговорено на наукових семінарах кафедри економіки і підприємництва КПІ ім. Ігоря Сікорського та оприлюднено на міжнародних і всеукраїнських науково-практичних конференціях: «Розвиток економіки та бізнес-адміністрування: наукові течії та рішення» (м. Київ, 2021 р., 2022 р., 2023 р.); «Сучасні підходи до креативного управління економічними процесами» (м. Київ, 2022 р.); «Актуальні питання економіки, обліку, фінансів і права: теорія і практика» (м. Полтава, 2022 р.); «Розвиток підприємництва як фактор росту національної економіки» (м. Київ, 2022 р.); «Бізнес, інновації, менеджмент: проблеми та перспективи» (м. Київ, 2022 р.); «European scientific congress» (Madrid, 2023); «Innovations and prospects in modern science» (Stockholm, 2023); «Current challenges of science and education» (Berlin, 2023); «Актуальні проблеми економіки, фінансів, управління та права в ХХІ столітті» (м. Кременчук, 2023 р.); «Modern Movement of Science» (м. Дніпро, 2023 р.).

Публікації. Основні результати дисертаційної роботи знайшли своє відображення у 40 наукових працях, серед яких: 16 статей – у наукових фахових виданнях України; 12 статей – у наукових періодичних виданнях інших держав (у т.ч. 7, що включені до міжнародних наукометричних баз Scopus (1 стаття – Q3) та Web of Science Core Collection; 12 тез доповідей – у матеріалах міжнародних та всеукраїнських науково-практичних конференцій. Загальний обсяг наукових праць становить 16,605 друк. арк., з яких 9,135 друк. арк. належить особисто авторці.

Структура та обсяг роботи. Дисертація складається з анотації, вступу, п'яти розділів, висновків, списку використаних джерел, додатків. Основний зміст роботи викладено на 411 сторінках комп'ютерного тексту, що містить 58 таблиць (з них 17 повністю займають площу сторінки), 92 рисунків (з них 22 повністю займають площу сторінки). Список використаних джерел із 280 найменувань розміщено на 29 сторінках, 6 додатків – на 45 сторінках.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ РОБОТИ

У вступі обґрунтовано актуальність теми дисертаційної роботи, її зв'язок з науковими програмами, стратегіями, науково-дослідними темами, сформульовано мету, завдання, об'єкт, предмет дослідження, визначено методологічну базу, викладено наукову новизну та практичне значення одержаних результатів, інформацію щодо публікацій та апробацій результатів.

У першому розділі – **«Розвиток регіональних економічних систем на засадах трансформації потенціалоформуючого простору в умовах цифровізації»** – узагальнено наукові підходи щодо сутності процесів розвитку РЕС; виокремлено понятійно-категоріальний апарат теорії розвитку продуктивних сил і регіональної економіки відносно об'єкта дослідження; визначено засади трансформації потенціалоформуючого простору РЕС.

Проведення дослідження генези наукової думки щодо регіонального розвитку надало можливість зазначити, що актуальність дискурсу щодо економічних процесів на регіональному рівні зростає. Доведено, що розвиток РЕС – складний, незворотній, динамічний, закономірний процес, який відбувається під впливом різнорідних ендогенних та екзогенних факторів впливу

на РЕС, а також, еволюції самої системи та розвитку продуктивних сил, що призводить до якісних та / або позитивних змін РЕС, у тому числі в їх складі, структурі, зв'язках у певний період часу. РЕС має такі властивості як цілісність, ієрархічність, структурованість та є сукупністю локалізованих, взаємопов'язаних у певному просторі, відокремлених цілісних суб'єктів регіонів, єднальним для яких виступають регіональні взаємозв'язки між ними, які відбуваються через виробничу, соціальну інфраструктуру, взаємодію із навколишнім природним середовищем, сполучені цільовою спрямованістю, специфічними особливостями й можливостями, потенціалом, що є цілим та має просторову ознаку, а також може не мати чітких адміністративних кордонів. У той же час, регіон – це цілісна поліфункціональна й багатоаспектна система, яка розташована на певній території, оптимальність та щільність взаємозв'язків між підсистемами якої забезпечує отримання ефекту у вигляді розвитку, що вбачає складні об'єднані ієрархічні компоненти різного таксономічного рівня, які характеризуються такими ознаками як спеціалізація, комплексність, керованість, цілісність, досліджується з погляду соціально-економічного та адміністративно-політичного підходів.

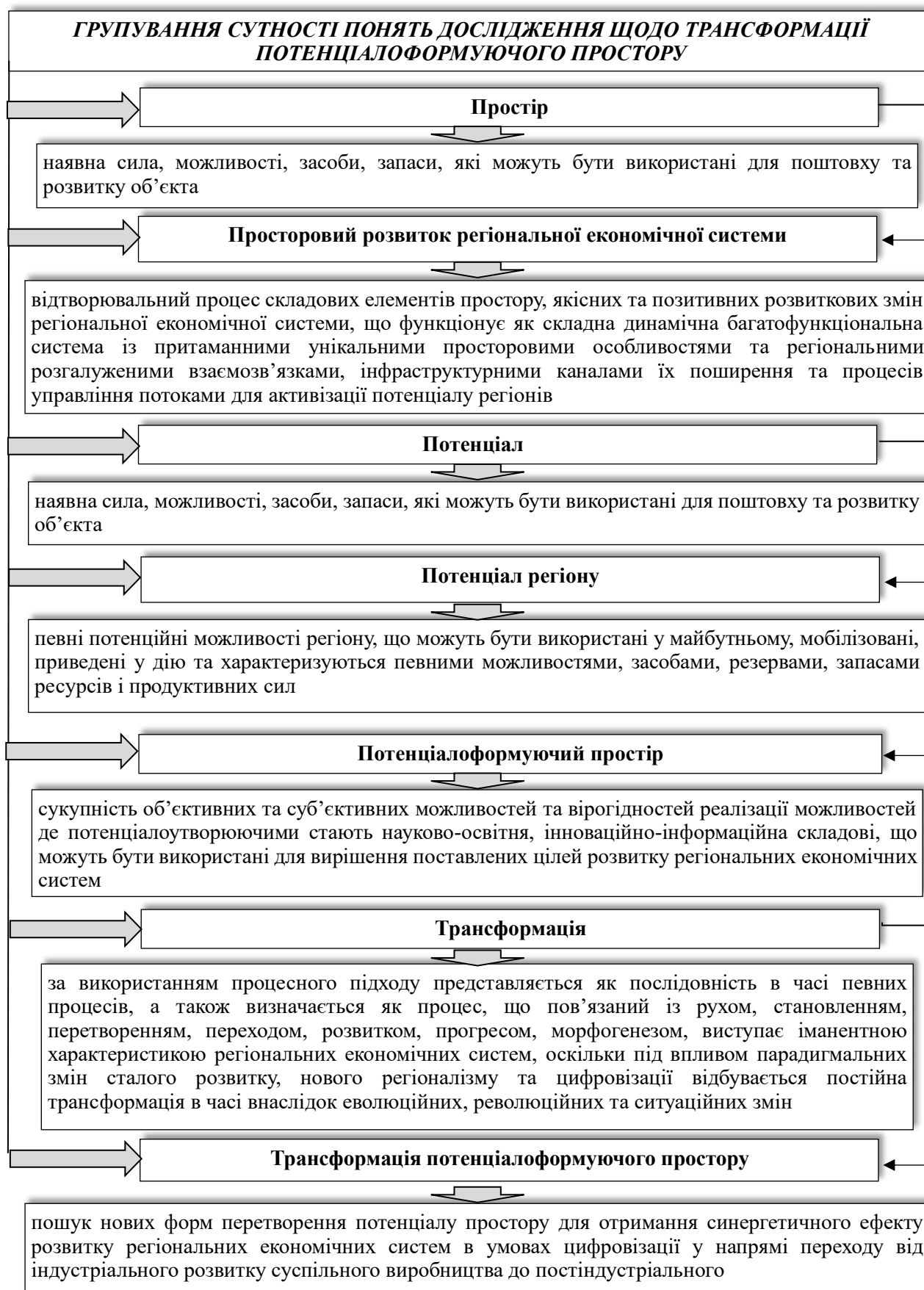
З'ясування впливу суспільного розвитку на потенціалоформуючий простір РЕС надало можливість поглибити сутність понять «потенціал регіону», «трансформація потенціалоформуючого простору», «потенціалоформуючий простір» (рис. 1).

Обґрунтовано теоретичну базу дослідження, що полягає у виокремленні генези наукової думки теорії розвитку продуктивних сил і регіональної економіки, що стало підґрунтям для розроблення науково-методологічного базису розвитку регіонів на засадах трансформації потенціалоформуючого простору в умовах цифровізації.

Науковий дискурс надав можливість зауважити, що поштовхом до становлення нової парадигми регіонального розвитку стали загальні причини, серед яких: пошук нових підходів інтеграції європейських країн; виникнення нагальної потреби використання локальних, місцевих ресурсів та потенціалу для забезпечення шляхів економічного зростання; неспроможність урядів задовольняти постійно зростаючі потреби населення; нарощення диспропорцій між регіонами за економічним розвитком та рівнем життя населення тощо. Це призвело до розвитку концепції нового регіоналізму та підвищення ролі і значення регіонів як повноцінних акторів на внутрішніх та світових ринках.

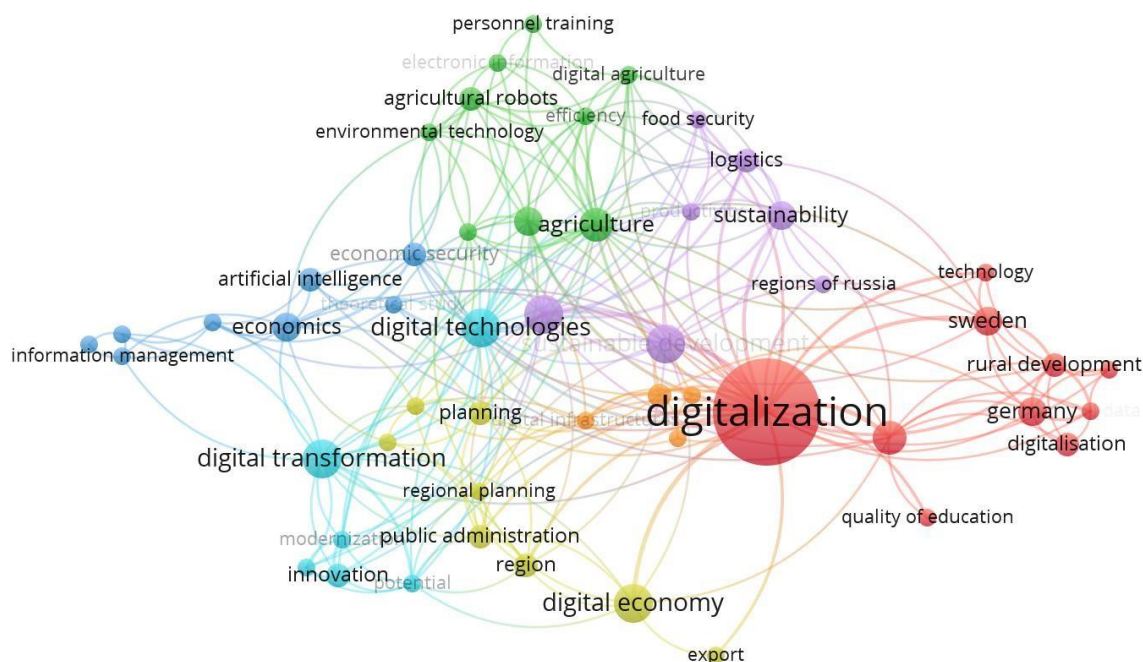
Проведення гносеології та визначення підходів до таких понять як «розвиток», «система», «регіон», «простір», «потенціал» та виокремлення їхньої сутності дало можливість поглибити понятійно-категоріальний апарат розвитку продуктивних сил за рахунок уточнення сутності понять.

Проведене дослідження за використанням програмного інструментарію VOSviewer щодо публікацій, оприлюднених у міжнародній наукометричній базі даних Scopus, надає можливість зазначити, що проблематика розвитку РЕС в умовах цифровізації набула особливої актуальності, починаючи з 2019 р., та ілюструється поглибленням наукового пошуку, який пов'язаний із поняттями «цифровізація» та «потенціал регіонів». Більшу частину публікацій у цьому напрямі оприлюднено у вигляді наукових статей у фахових виданнях США, Китаю, Німеччині, Індії, Великої Британії тощо (рис. 2).

Рисунок 1 – Групування сутності понять дослідження щодо потенціалоформуючого простору РЕС

Джерело: сформовано авторкою.

Рисунок 2 – Візуалізація взаємозв'язків наукових публікацій у міжнародній наукометричній базі даних Scopus за назвами матеріалів, у яких наявні поняття «регіон / РЕС» та «цифровізація»

Джерело: побудовано авторкою на основі аналізу матеріалів бази даних Scopus за використанням програмного інструментарію VOSviewer.

Трансформація потенціалоформуючого простору відбувається на фоні незмінної природоресурсної складової РЕС в умовах постіндустріального суспільного спрямування з урахуванням економічних законів розвитку продуктивних сил і регіональної економіки. Завдяки управлінню потенціалом регіонального розвитку, підвищення активності та взаємодії суб'єктів економічного потенціалу та цільової спрямованості трансформації потенціалу забезпечується можливість активізації розвитку РЕС.

У другому розділі – **«Науково-методичний базис розвитку регіонів на засадах трансформації потенціалоформуючого простору»** – обґрунтовано методологічні засади розвитку регіонів у контексті управління потенціалоформуючим простором; сформовано теоретико-методологічну концепцію потенціалоформуючого простору розвитку регіонів в умовах цифровізації; досліджено методи оцінювання потенціалу РЕС та інструментарій діагностики процесів цифровізації.

Об'єднавчим для розглянутих парадигм регіонального розвитку є акцентування уваги на детермінуючому чиннику, яким вважаємо раціоналізацію, ефективність використання ресурсів та можливостей як ключові аспекти сучасної регіоналістики. Обґрунтовано, що до парадигм розвитку РЕС на засадах потенціалоформуючого простору належать: по-перше, парадигма нового регіоналізму, що спрямовується на специфічні унікальні особливості регіонів, зростання їх самозабезпеченості та самодостатності, у тому числі через децентралізаційні процеси та підвищення значущості регіонів на світовому ринку як повноцінних учасників; по-друге, парадигма сталого розвитку, що спрямовує розвиток регіонів у контексті загальносвітових тенденцій та принципів економічного, соціального та екологічного зростання; по-третє,

парадигма цифровізації, що в унісон із цілями сталого розвитку спрямовує розвиток регіонів до розкриття потенційних можливостей із застосування інформаційно-комунікаційних технологій, які є каталізатором трансформації потенціалу регіонального простору. Трансформація потенціалоформуючого простору під впливом парадигм нового регіоналізму, сталого розвитку та цифровізації надає можливість отримати конкурентні переваги РЕС.

Дотримання системи принципів дає змогу забезпечити когнітивність досліджуваних різнорідних процесів та явищ, більш комплексно та масштабно реагувати на сучасні зміни, а також у поєднанні із комплексним баченням розвитку регіонів забезпечувати синергетичний ефект щодо розвитку РЕС.

За використанням системного підходу обґрунтовано функціонали управління розвитком регіонів на засадах трансформації потенціалоформуючого простору в умовах цифровізації, які відповідно до тріади парадигмального розвитку регіонів визначено відносно таких процесів, як: розвиток регіональних економічних систем, трансформація потенціалоформуючого простору та цифровізації. Такий підхід надає можливість узгодити інтереси суб'єктів РЕС та конкретизувати цілі розвитку.

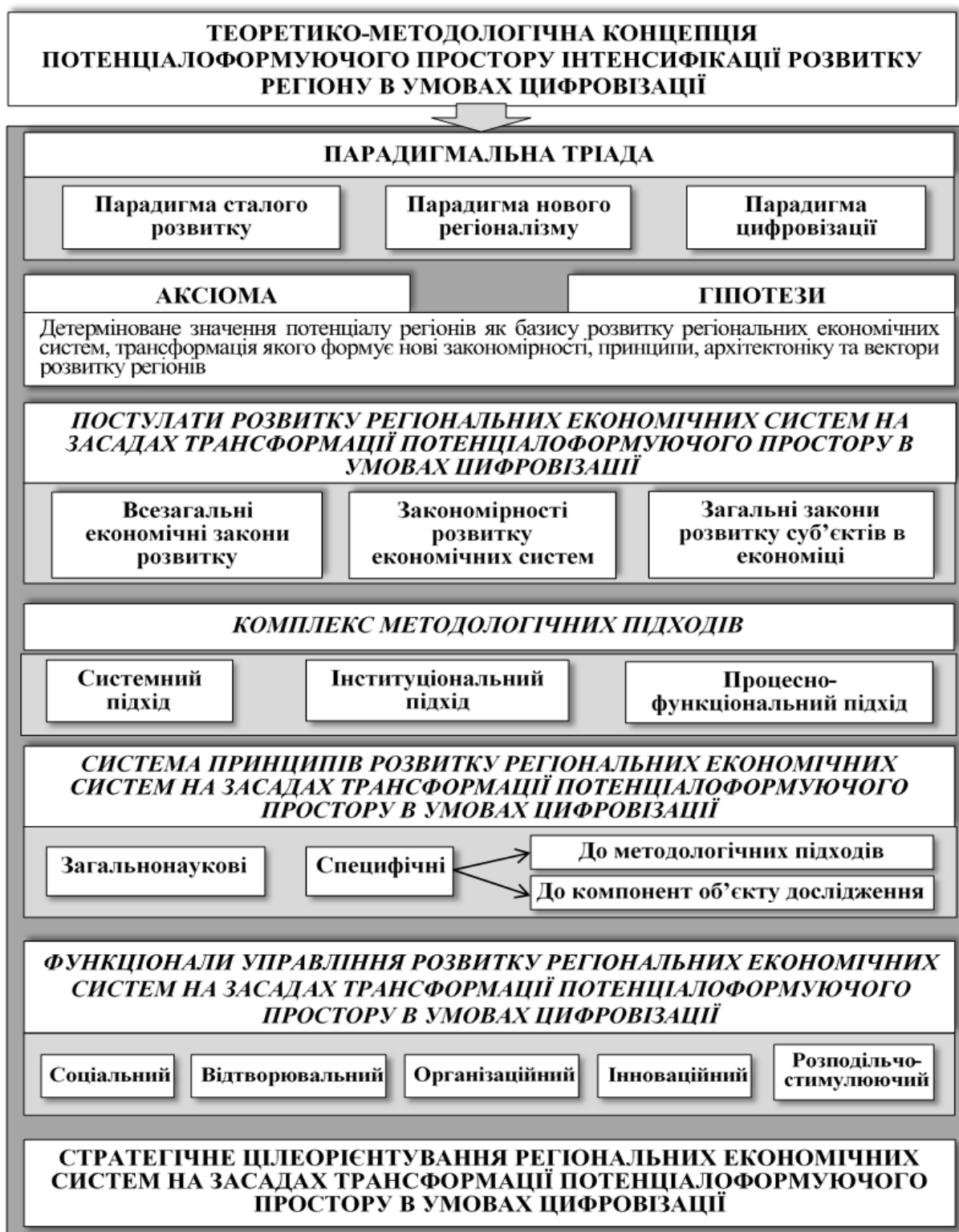
Розроблено теоретико-методологічну концепцію потенціалоформуючого простору інтенсифікації розвитку регіону в умовах цифровізації, яка включає парадигмальну тріаду, висунуту аксіому, гіпотези та постулати дослідження, містить комплекс методологічних підходів, систему принципів, що сформована із загальноекономічних та специфічних принципів щодо методологічних підходів та компонент об'єкта дослідження, функціонали управління (рис. 3). Концепція передбачає стратегічне цілеорієнтування РЕС на засадах трансформації потенціалоформуючого простору в умовах цифровізації.

Така концепція надає можливість ґрунтовно та всебічно дослідити всі аспекти процесів й явищ трансформації потенціалоформуючого простору в умовах цифровізації, виокремити характерні риси, закономірності розвитку, параметричні характеристики для розроблення та впровадження заходів з урахуванням об'єктивної реальності щодо наряду поведінки в майбутньому.

Встановлено, що при оцінюванні потенціалу регіонів використовуються різноманітні методи дослідження, серед яких експертні, бальні, метод аналогій, факторного аналізу, метод математичного програмування тощо.

Найчастіше потенціал регіону визначається за використанням інтегральних методів, що включають у себе сукупність складових, які характеризують потенціал регіону. Сутність розрахунку інтегрального показника полягає у використанні методу головних компонент або кореляційно-регресійного аналізу, що надає можливість усунути вплив мультиколінеарних зв'язків, який проявляється в дублюванні множинних зв'язків з істотною корельованістю між показниками, а це особливо важливо при розрахунках із великою кількістю статистичних даних, які характеризують потенціал регіону.

У третьому розділі – **«Прикладні аспекти та аналіз розвитку РЕС в умовах цифровізації»** – ідентифіковано вплив цифровізації на потенціалоформуючий простір РЕС; проаналізовано розвиток РЕС у розрізі загальноекономічних та соціальних показників.

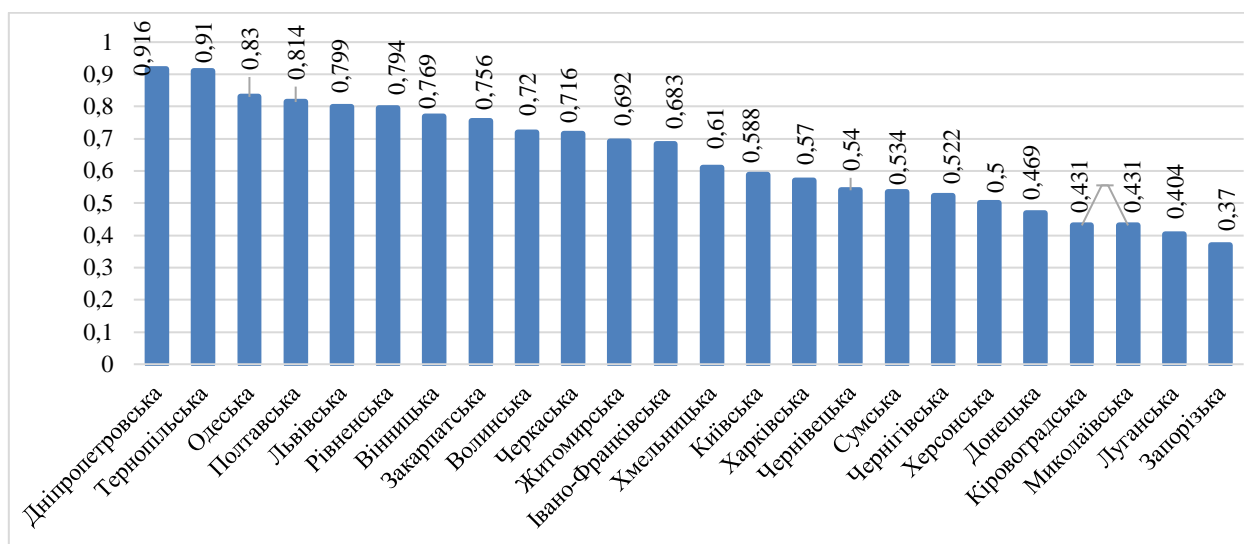
Рисунок 3 – Теоретико-методологічна концепція потенціалоформуючого простору інтенсифікації розвитку регіону в умовах цифровізації
Джерело: сформовано авторкою.

Дослідження процесів цифрової трансформації в регіонах України та світових тенденцій цифровізації доводить необхідність активізації реалізації стратегій цифрової трансформації регіонів, що особливо важливо для забезпечення потенціалу регіонів та його використання в повоєнний період. Цифровізація впливає на якісні характеристики економічного розвитку, зменшує

асиметричність соціально-економічних нерівностей регіонального розвитку, оптимізує територіальну організацію різнорідних процесів.

Станом на 2020 р. в Україні 90,3 % від загальної кількості населення мають доступ до мережі Інтернет. Для забезпечення потенціалоформуючого простору регіонів важливим є застосування цифрових технологій на підприємствах, але, при цьому, станом на 2022 р. 85,1 % підприємств мають доступ до мережі Інтернет і тільки 5,0 % від загальної кількості підприємств здійснюють електронну торгівлю, а обсяг реалізованої продукції, отриманий від електронної торгівлі, становить 5,3 % до загального обсягу. У 2022 р. Міністерством цифрової трансформації України було здійснено обрахування індексу цифрової трансформації регіонів України за вісьмома субіндексами. За результатами підрахунків регіони України мають досить високу диференціацію за значеннями індексу цифрової трансформації та його складовими. У 2022 р. найбільш високий рівень за індексом цифрової трансформації мала Дніпропетровська область (0,916), найнижче значення – Запорізька область (0,370), що є у 2,5 раза меншим. Така диференціація вимагає активізації цифрової трансформації в регіонах, що особливо важливо для повоєнного відновлення економіки України. Результати регіонального розподілу за показником цифрової трансформації у 2022 р. наведено на рис. 4.

Рисунок 4 – Регіональний розподіл за індексом цифрової трансформації за 2022 рік

Джерело: узагальнено авторкою за даними Міністерства цифрової трансформації України.

Проведене дослідження основних макроекономічних показників розвитку РЕС за 2012-2021 рр. надає можливість визначити зростання асиметричності за значеннями показників у регіональному розрізі, що є негативною тенденцією та доводить неповне використання наявного потенціалу регіонів.

Так, у 2012 р. за показником ВРП на одну особу диференціація між лідером м. Києвом (76 068,9 грн) та Тернопільською областю (16 644 грн) становила 4,6 раза. А у 2021 р. ВРП на одну особу становив для м. Києва 252124 грн, а для Луганської області – 24 684 грн, тобто різниця становить більше ніж 10 разів. Велика асиметричність прослідковується за показником обсягу реалізованої

продукції у розрахунку на оду особу, яка у 2021 р. між м. Києвом (252 124,3 грн) та Чернівецькою областю (21 650,2 грн) становила 11,65 раза. Частково це може бути пояснено більш розвинутим не промисловим, а сільськогосподарським потенціалом Чернівецької області, але при цьому у 2021 р. на Чернівецьку область припадало 12 502 грн виробленої продукції сільського господарства в розрахунку на одну особу, а на лідера серед регіонів Кіровоградську область – 40 726 грн, тобто різниця до лідера становить 3,26 раза.

У свою чергу, обсяги реалізації промислової та сільськогосподарської продукції відбиваються на показниках експорту регіонів. У 2021 р., як і в усьому досліджуваному періоді з 2012-2020 рр., лідером за обсягом експорту у розрахунку на одну особу було м. Київ. У 2021 р. між м. Києвом та Чернівецькою областю за цим показником диференціація становила 22,56 раза, а між м. Києвом та Луганською областю – майже 65 разів.

Проведене дослідження соціально-економічних показників продемонструвало загальну негативну тенденцію за 2012-2021 рр. Так, у 2021 р. проти 2012 р. спостерігається зменшення рівня зайнятості населення. Найбільше скорочення припадає на частково окуповані та промислові регіони, а саме: Донецьку, Луганську, Дніпропетровську, Полтавську та Харківську області. Така ситуація відбивається на добробуті населення.

У четвертому розділі – «**Пріоритети розвитку регіонів під впливом цифровізації потенціалоформуючого простору**» – розроблено методичний підхід щодо оцінювання потенціалу розвитку РЕС; з'ясовано втрати РЕС у результаті воєнних дій на території України; виокремлено вплив цифровізації на потенціалоформуючий простір РЕС.

Проведений аналіз розвитку РЕС та дослідження методик оцінювання потенціалу регіонів надав можливість удосконалити методичний підхід до оцінювання потенціалу розвитку РЕС (табл. 1).

Таблиця 1 – Модельне рішення розрахунку комплексного індексу потенціалу розвитку РЕС

Назва розрахунку	Модельне рішення	Номер формули
Структура субіндексів, що входять у комплексний індекс (I_{PPPEC}), представлена системою кортежів	$\begin{cases} I_{BI} = \langle I_1, I_2, I_3, I_4 \rangle \\ I_{BE\Phi} = \langle I_5, I_6, I_7, I_8 \rangle \\ I_{LP} = \langle I_9, I_{10}, I_{11} \rangle \\ I_{IP} = \langle I_{12}, I_{13}, I_{14}, I_{15} \rangle \\ I_{IT} = \langle I_{16}, I_{17}, I_{18}, I_{19} \rangle \end{cases}$	(1)
Визначення субіндексів на основі зваженого середнього геометричного	$I_i^{sub} = \sqrt[m]{\prod_{j=1}^m (I_{ij})^{w_j}}$	(2)
Матриця чисельних попарних порівнянь (A_i) для визначення відношень між відповідними складовими I_{ij} в межах заданого субіндексу I_i	$A_i = \begin{pmatrix} 1 & I_{i1}/I_{i2} & I_{i1}/I_{ij} & I_{i1}/I_{im} \\ I_{i2}/I_{i1} & 1 & I_{i2}/I_{ij} & I_{i2}/I_{im} \\ I_{ij}/I_{i1} & I_{ij}/I_{i2} & 1 & I_{ij}/I_{im} \\ I_{im}/I_{i1} & I_{im}/I_{i2} & I_{im}/I_{i(m-1)} & 1 \end{pmatrix}$	(3)

Продовження табл. 1

Ваги складових індексів I_{ij} у межах заданого субіндексу I_i	$w_j = \frac{\sqrt[m]{\prod_{j=1}^m a_{jm}}}{\sum_j^m \left(\sqrt[m]{\prod_{j=1}^m a_{jm}} \right)}$	(4)
Середнє геометричне значення відповідних рядків матриці попарних чисельних порівнянь (A_i)	$\sqrt[m]{\prod_{j=1}^m a_{jm}}$	(5)
Сума середніх геометричних для рядків матриці попарних чисельних порівнянь (A_i)	$\sum_j^m \left(\sqrt[m]{\prod_{j=1}^m a_{jm}} \right)$	(6)
Визначення комплексного індексу потенціалу розвитку РЕС на основі зважених мультиплікативної згортки	$I_{\text{ППРЕС}}^{\text{mult}} = \prod_{i=1}^N I_i^{\text{sub} \Omega_i}$	(7)
Визначення комплексного індексу потенціалу розвитку РЕС на основі зважених адитивної згортки	$I_{\text{ППРЕС}}^{\text{addit}} = \sum_{i=1}^N I_i^{\text{sub} \Omega_i}$	(8)
Трансформація потенціалу регіонів $T_{\text{ППРЕС}}$ на основі відносної величини динаміки для комплексного індексу $I_{\text{ППРЕС}}$	$T_{\text{ППРЕС}} = \frac{I_{\text{ППРЕС}}^{2021}}{I_{\text{ППРЕС}}^{2012}}$	(9)
Трансформація субіндексу цифрової трансформації $T_{\text{ЦТ}}$ на основі відносної величини динаміки для субіндексу $I_{\text{ЦТ}}$	$T_{\text{ЦТ}} = \frac{I_{\text{ЦТ}}^{2021}}{I_{\text{ЦТ}}^{2012}}$	(10)
(1) де $I_{\text{ВІ}}$ – субіндекс потенціалу виробничо-інвестиційної діяльності регіону; $I_{\text{БЕФ}}$ – субіндекс потенціалу бюджетної ефективності регіону; $I_{\text{ЛП}}$ – субіндекс розвитку людського потенціалу регіону; $I_{\text{ІР}}$ – субіндекс потенціалу інноваційного розвитку регіону; $I_{\text{ЦТ}}$ – субіндекс потенціалу цифрової трансформації регіонів; $I_1 - I_{19}$ – показники субіндексів; (2) де $i = \overline{1, N}$ – кількість субіндексів, $N = 5$; $j = \overline{1, m}$ – кількість складових індексів у відповідному субіндексі; w_j – відносна цінність («вага») j -го індексу в структурі i -го субіндексу; (3-5) де A_i – матриця чисельних попарних порівнянь між відповідними складовими I_{ij} в межах заданого субіндексу I_i ; w_j – відносна цінність («вага») j -го складового індексу; a_{jm} – результат чисельного попарного порівняння j -го та m -го складових індексів; (7-8) де I_i^{sub} – значення субіндексів; Ω_i – відносна цінність субіндексів у формуванні комплексного індексу $I_{\text{ППРЕС}}$.		

Джерело: складено авторкою.

Запропонований методичний підхід передбачає: 1) обґрунтування принципів оціночних показників трансформації потенціалу регіонів; 2) розрахунок субіндексів, який представлено системою кортежів, що розраховуються на основі середнього геометричного зваженого для відповідних складових кортежу з масиву індексів ($I_1 - I_{19}$ за 2012 р. та 2021 р.); 3) визначення оцінки ваги кожного індексу в складі субіндексу (а також кожного субіндексу в комплексному індексі) на основі модифікованого підходу до методики аналізу ієрархій Сааті шляхом визначення абсолютних значень числових відношень «більше»/«менше» при попарному порівнянні відповідних складових індексів (субіндексів); 4) типологізацію потенціалу розвитку РЕС за розрахованими значеннями субіндексів (та комплексного індексу) та виокремлення груп регіонів з високим рівнем потенціалу, стабільним рівнем потенціалу, середнім та низьким рівнем потенціалу за адаптованою шкалою Харрінгтона; 5) розрахунок за методикою формування матриць чисельних попарних порівнянь векторів відносних цінностей субіндексів щодо комплексного індексу потенціалу розвитку РЕС ($I_{\text{ППРЕС}}$); 6) розрахунок комплексного індексу потенціалу розвитку

РЕС на основі визначених субіндексів за використанням двох методів зважених мультиплікативної та адитивної згорток; 7) проведення оцінки трансформаційних процесів потенціалу в регіонах на основі аналізу відносних величин динаміки для комплексного індексу потенціалу розвитку РЕС та субіндексу цифрової трансформації.

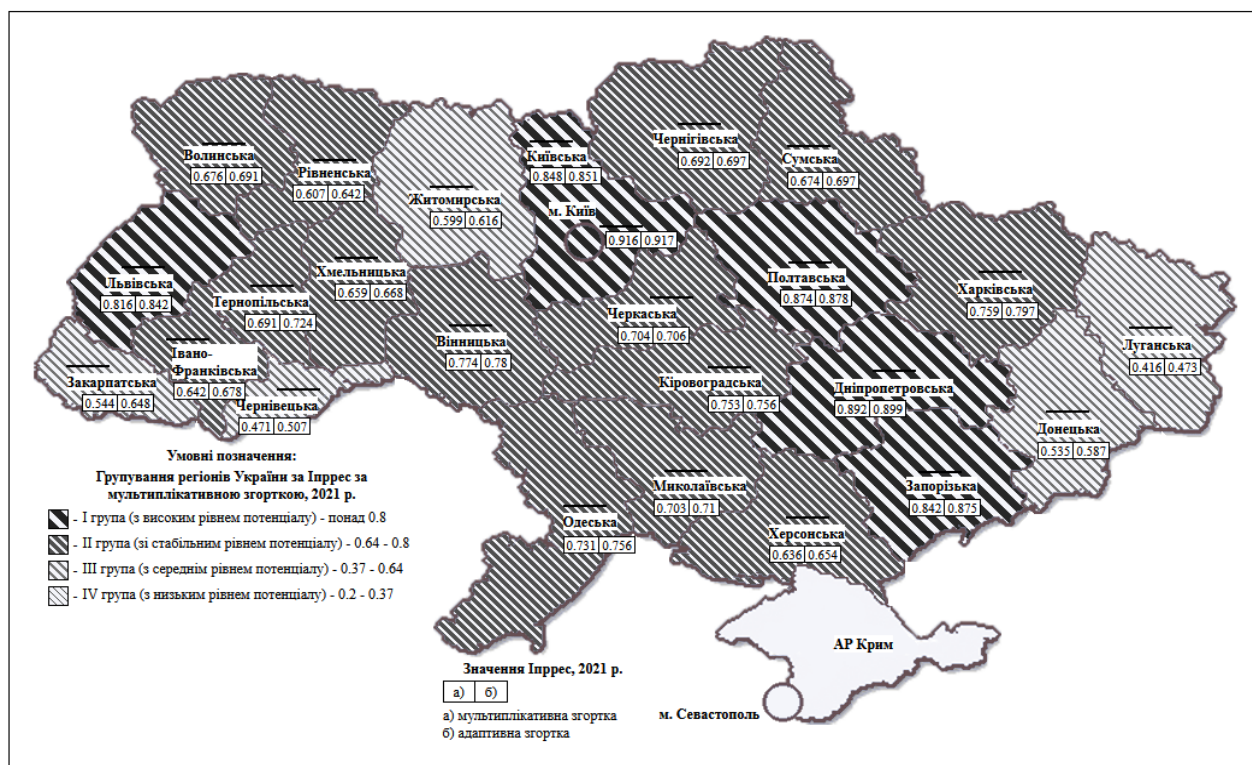
Проведення апробації запропонованого методичного підходу за показниками 2012 р. та 2021 р. надає можливість зазначити, що:

– у 2012 р. до групи регіонів з високим рівнем потенціалу за комплексним індексом потенціалу розвитку РЕС за мультиплікативною та адитивною згортками розрахунків було віднесено Дніпропетровську область, м. Київ, Одеську, Харківську та Київську області, а у 2021 р. – м. Київ, Дніпропетровську, Полтавську, Київську, Запорізьку та Львівську області (рис. 5);

– у 2012 р. та у 2021 р. до групи регіонів з низьким потенціалом розвитку не було віднесено жодного регіону;

– у 2012 р. диференціація за комплексним індексом потенціалу розвитку РЕС у 2012 р. в середньому становила 1,8 раза між лідером Дніпропетровською та Закарпатською (Чернівецькою) областями, а у 2021 р. вона збільшилась і в середньому становила 2 рази між м. Києвом та Луганською областю;

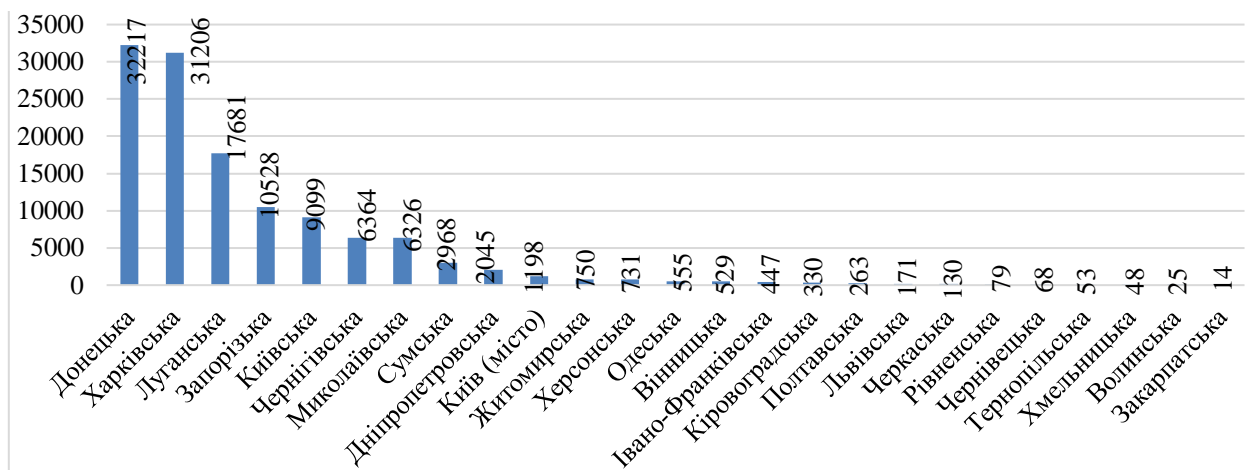
– оцінка трансформації потенціалу регіонів за допомогою визначення відносної величини динаміки для комплексного індексу потенціалу розвитку РЕС показала, що найбільша трансформація спостерігалась у Рівненській, Львівській, Вінницькій, Харківській та Волинській областях. Найменше значення трансформації мали: м. Київ, Одеська, Луганська, Миколаївська та Донецька області.

Рисунок 5 – Типологізація регіонів за комплексним індексом потенціалу розвитку РЕС у 2021 р.

Джерело: побудовано авторкою на основі розрахунків.

Аналіз втрат РЕС під час воєнних дій на території України проілюстрував складну ситуацію в більшості регіонів України (рис. 6). Так, за результатами аналізу експертів Світового банку за швидкою оцінкою шкоди та потреб України внаслідок війни оприлюднено цифру у 14000 млн дол. як необхідну для першочергової потреби на відновлення енергетичного сектору, житла, соціальної та критичної інфраструктури станом на 24.02.2023 р. Проте загальна потреба у відновленні та реконструкції оцінюється у 411000 млн дол.

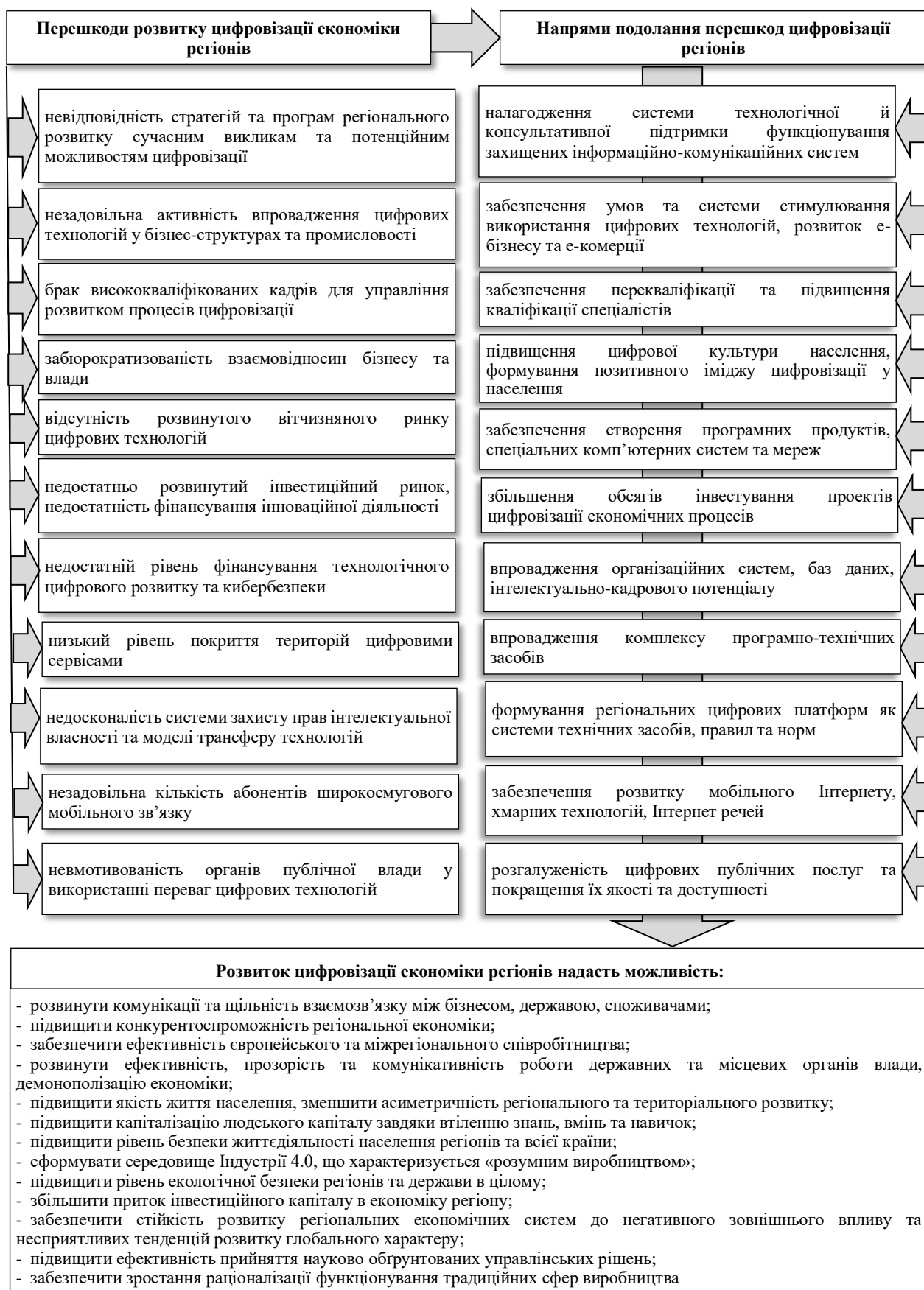

Рисунок 6 – Загальна оцінка прямих втрат за регіонами станом на лютий 2023 р. (млн дол.)

Джерело: узагальнено авторкою на основі звіту Київської школи економіки про прямі збитки інфраструктури від руйнувань унаслідок військової агресії РФ проти України за рік від початку повномасштабного вторгнення.

Станом на лютий 2023 р. найбільших прямих втрат зазнала Донецька (32 217 млн дол.), Харківська (31 206 млн дол.), Луганська (17 681 млн дол.), Запорізька (10 528 млн дол.) та Київська (9099 млн дол.) області. Але ці дані були оприлюднені до 06.06.2023 р., коли було зруйновано Каховську ГЕС, унаслідок чого було завдано прямих збитків не менше ніж на 2000 млн дол. без урахування наслідків катастрофи. За даними Національної ради з відновлення України від наслідків війни відповідно до оцінки потреб у фінансуванні до 2032 р. на модернізацію регіонів та житлового будівництва Україні потрібно 250000 млн дол., на логістику та сполучення – 160000 млн. дол., на енергетичну безпеку – 130000 млн дол.

Обґрунтовано важливість ролі цифровізації для розвитку РЕС, що забезпечується трансформацією потенціалу регіонів, завдяки тотальному доступу всіх територій та домогосподарств, у тому числі віддалених громад та селищ до цифрової якісної інфраструктури, яка надає можливість активізувати зайнятість, попит, торгівлю, підприємництво та міжнародне партнерство. Трансформація потенціалоформуєчого простору через цифровізацію надасть нові можливості для розвитку всіх суб'єктів РЕС, зменшить асиметричність економічного розвитку територій, підвищить якість життя (рис. 7).

Рисунок 7 – Напрями подолання перешкод у цифровізації економіки регіонів
Джерело: побудовано авторкою.

Виокремлено, що основоположна мета цифровізації регіональної економіки полягає в активізації, стимулюванні розвитку, накопиченні та розкритті потенціалу, підвищенні ефективності економічних систем різних рівнів через впровадження інформаційно-комунікаційних технологій у всіх сферах економічного та суспільного життя за рахунок активізації та популяризації використання цифрових технологій, платформ, мереж, розвитку електронного бізнесу й електронної комерції, впровадження цифрових та інформаційно-комунікаційних технологій в економіку.

У п'ятому розділі – **«Концептуально-поведінкові основи розвитку регіонів на засадах управління потенціалоформуєчим простором»** – деталізовано чинники формування економічного потенціалу в регіональному просторі; запропоновано напрями управління потенціалом регіонів з урахуванням сучасних викликів; проведено прогнозування розвитку РЕС у сучасних умовах.

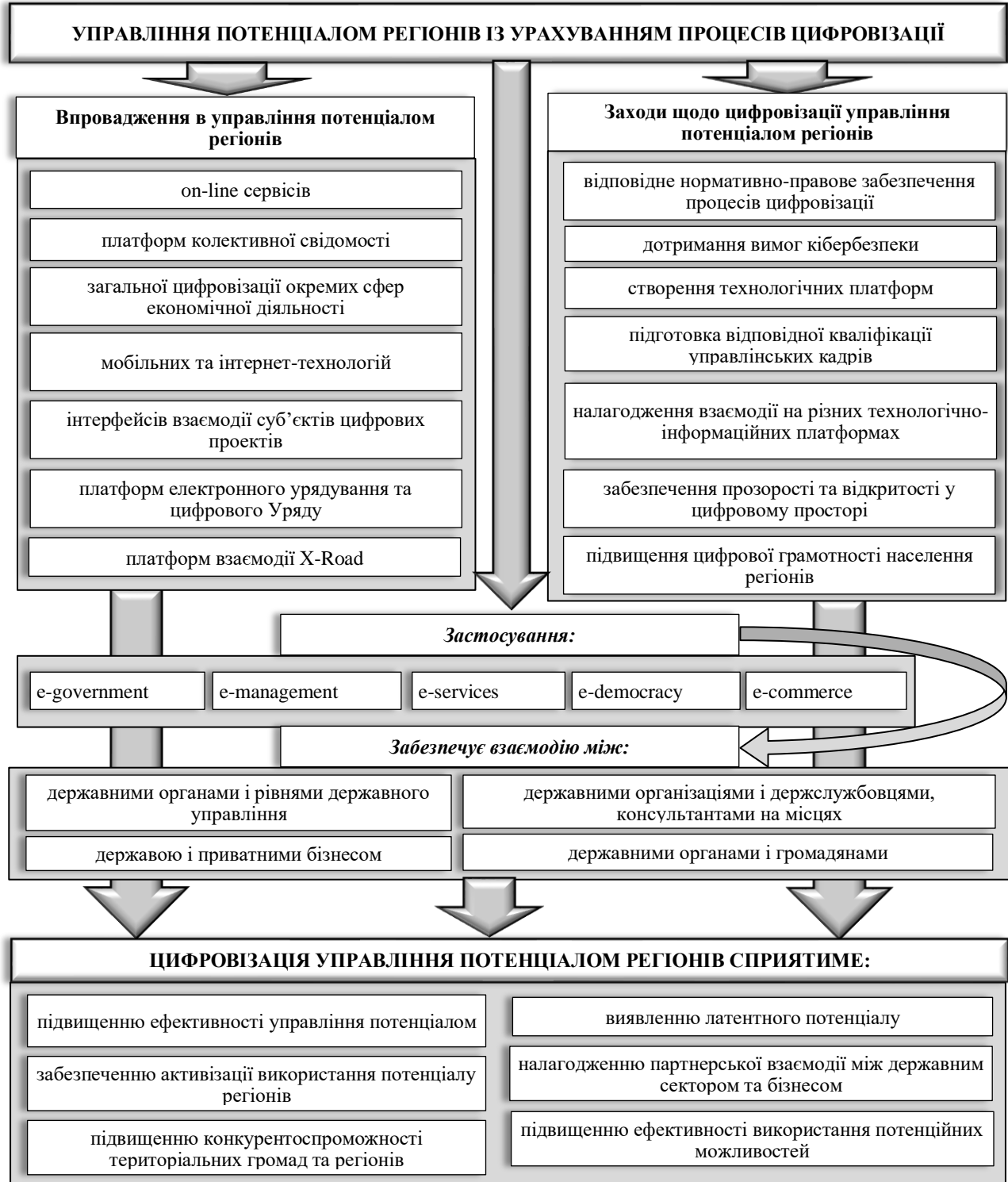
Обґрунтовано доцільність створення регіональних інтегрованих підприємницьких систем з урахуванням наявного потенціалу ІКТ-сфери, що включатимуть інформаційно-комунікаційні центри аутсорсингу, інжинірингові центри, інноваційно-технологічні та екоіндустріальні парки. Регіональні інтегровані підприємницькі системи сприятимуть задіюванню та реалізації існуючого внутрішнього потенціалу та розвитку ринку ІКТ-сфери, зменшенню імпортозалежності ІКТ-сфери, підвищенню рівня інтелектуалізації та інформатизації економіки регіонів.

В умовах повоєнного становлення економіки регіонів України потенціал є тією платформою, на якій реалізуються управлінські рішення і базуються стратегічні вектори щодо напрямів якісних перетворень розвитку регіональних економічних систем (рис. 8). Управління трансформацією потенціалом регіону дозволяє максимально ефективно використовувати внутрішні чинники розвитку регіональних економічних систем з урахуванням їх специфіки. У свою чергу, потенціалоформування та задіювання можливостей виступає базисом розроблення стратегем розвитку регіонів.

У результаті дослідження нових викликів розвитку РЕС, спричинених воєнними діями на території України, обґрунтовано, що прийняття управлінських рішень потенціалоформуєчого простору потребує внесення змін у стратегії та поточні плани розвитку територій залежно від процесів переміщення осіб, термінів їх перебування та релокації бізнесу щодо використання ресурсів та їх розподілу на забезпечення відповідних умов для внутрішньо переміщених осіб та підприємств; формування механізмів щодо нівелювання безпекових ризиків, викликаних воєнними діями; залучення додаткових ресурсів для соціально-економічного розвитку регіонів шляхом налагодження більш щільної співпраці із західними партнерами, донорськими та різними громадськими організаціями; виокремлення ресурсів для формування продовольчих резервів, підвищення захищеності складів та логістичних потоків.

Важливим є підвищення швидкості реагування регіональної та місцевої влади на небезпечні ризики, вирішення проблем повоєнного розвитку, сталості соціально-економічного розвитку, забезпечення потенціалоформуєчого простору. Це сприяє взаємодії між: державними органами і рівнями державного управління, державними органами і громадянами, державними організаціями і держслужбовцями, державою і приватним бізнесом.

На основі виокремлення загроз та недоліків впровадження цифровізації для розвитку РЕС було розроблено напрями їх нівелювання. Одночасне запровадження заходів щодо цифровізації та спрямування зусиль на усунення загроз та негативних проявів цифровізації розвитку регіонів надасть можливість отримати синергетичний ефект для потенціалоформуючого простору та його управління.

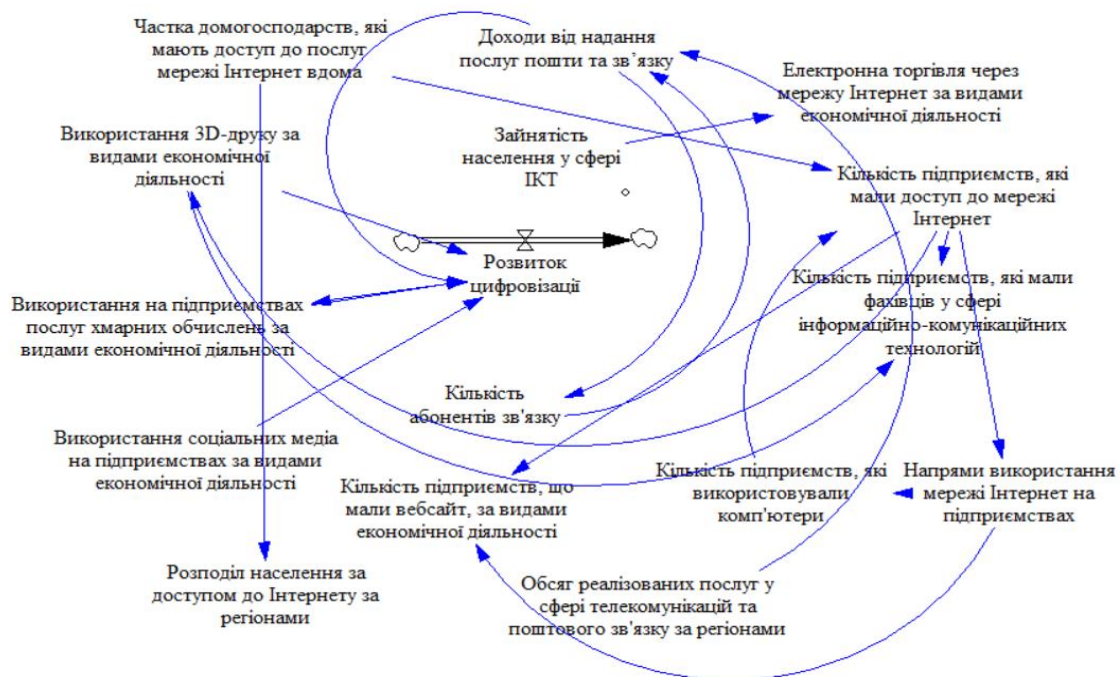

Рисунок 8 – Управління потенціалом регіонів з урахуванням процесів цифровізації

Джерело: розраховано авторкою.

Для прогнозування рівня розвитку РЕС в умовах трансформації потенціалоформуєного простору було проведено кореляційно-регресійну оцінку впливу факторів на розвиток РЕС та побудовано діаграми причинно-наслідкових зв'язків моделей (рис. 9). Було згруповано 73 показники для проведення імітаційного моделювання потенціалу розвитку РЕС за шістьма блоками моделювання: «Валовий регіональний продукт», «Виробничо-інвестиційна діяльність», «Інноваційний розвиток», «Розвиток людського потенціалу», «Бюджетна ефективність» та «Цифрова трансформація». Це надало можливість конкретизувати основні показники, що мають найбільший вплив на формування того чи іншого фактору певної імітаційної моделі, для використання їх у прогнозуванні розвитку РЕС.

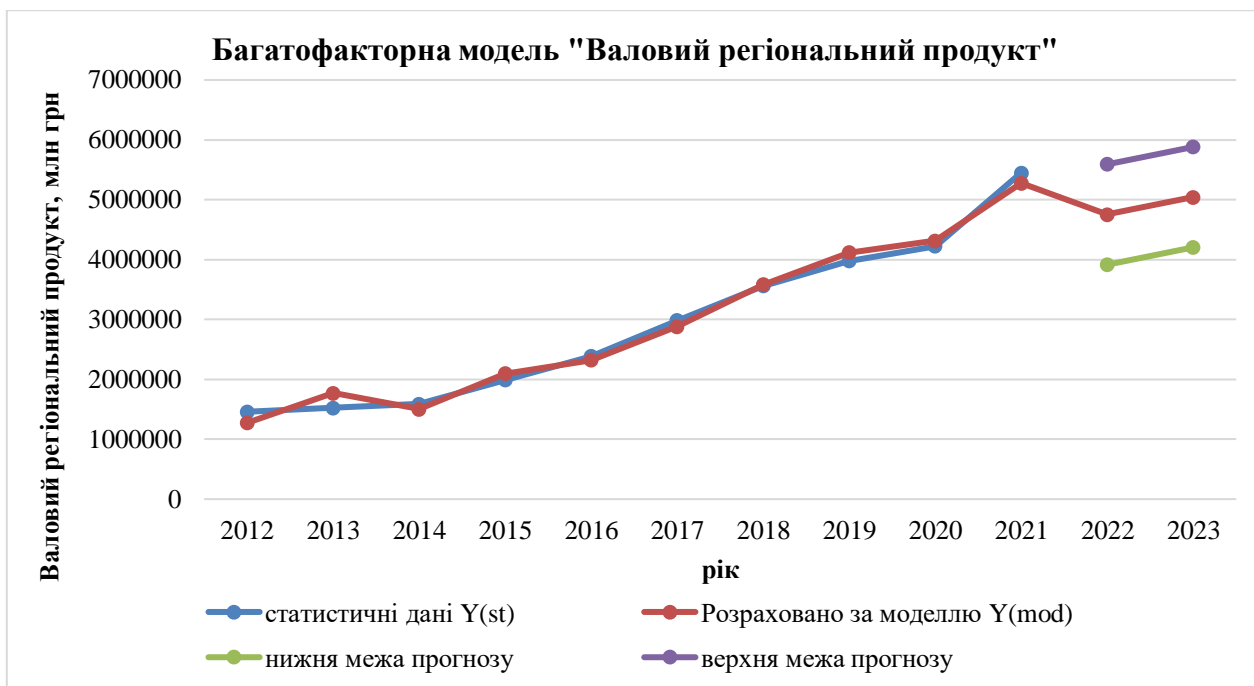

Рисунок 9 – Діаграма потоків блоку «Розвиток цифровізації» імітаційної моделі

Джерело: отримано авторкою на основі розрахунків.

Проведене імітаційне моделювання надало можливість здійснити більш точне багатофакторне моделювання процесів розвитку економічних систем (рис. 10) для визначення функціональних залежностей щодо вже обґрунтованих блоків потенціалу розвитку РЕС за 2012-2021 рр. та здійснити їх прогнозування на наступні періоди.

На сьогодні для України доречно розглядати «вікно можливостей» як короткий проміжок часу, впродовж якого можна вжити певні дії для досягнення бажаного результату, а саме як повоєнне відновлення вже сьогодні для регіонів України, оскільки відбудову інфраструктурних та промислових об'єктів необхідно здійснювати за новими принципами розвитку інновацій та цифровізації, енергоефективності та екологічності й саме найближчим часом.

Рисунок 10 – Факторна модель «Валовий регіональний продукт» з інтервальним прогнозом на 2022-2023 рр.

Джерело: розраховано авторкою.

Оскільки прогнозування здійснюється в умовах обмежених даних, а бойові дії та руйнування важливих об'єктів ще продовжуються, було запропоновано здійснювати прогнозування з урахуванням завданих збитків та шкоди (табл. 2).

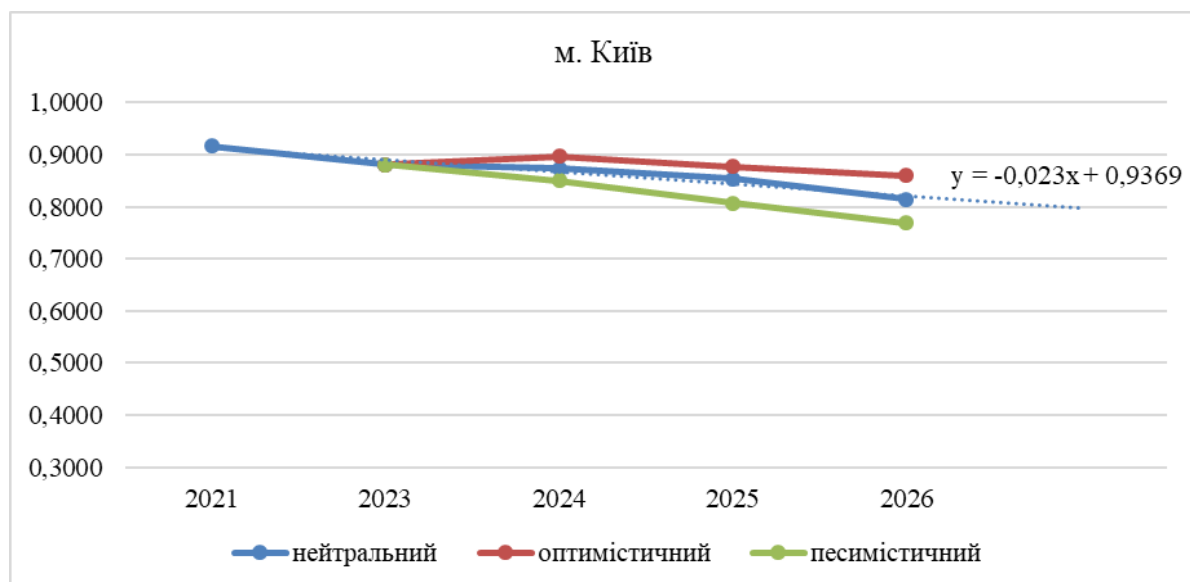
Таблиця 2 – Модельне рішення прогнозування потенціалу розвитку РЕС з урахуванням трансформації потенціалоформуєчого простору

Назва розрахунку	Математичний вигляд модельного рішення	Номер формули
Відносна величина структури збитків ($BBC_{зб}$) (долі збитків за їх видами у загальній сумі збитків)	$BBC_{зб(ji)} = d_{ji} = \frac{ЗБ_{ji}}{\sum_{i=1}^n ЗБ_{ji}}$	(11)
Комплексна величина збитків ($KBЗ$), яка чисельно дорівнює площі фігури	$KBЗ_j \equiv S_j = \sum_{j=1}^m \left(\frac{1}{2} d_{ji} \cdot d_{jk} \cdot \sin(\widehat{d_{ji}d_{jk}}) \right)$	(12)
Скорегований комплексний індекс потенціалу розвитку РЕС ($I_{ПРРЕС}^{кор(t+1)}$), нейтральний сценарій прогнозування	$I_{ПРРЕС}^{кор(t+1)} = I_{ПРРЕС}^{(t)} \cdot \left(\frac{KBЗ_t}{KBЗ_{t-1}} \right)$	(13)
Прогнозування комплексного індексу потенціалу розвитку РЕС за песимістичним сценарієм	$I_{ПРРЕС}^{ПЕСИМ(t+1)} = I_{ПРРЕС}^{кор(t+1)} - \left(1 - \frac{I_{ПРРЕС}^{(t)}}{I_{ПРРЕС}^{(t-1)}} \right)$	(14)
Прогнозування комплексного індексу потенціалу розвитку РЕС за оптимістичним сценарієм	$I_{ПРРЕС}^{ОПТИМ(t+1)} = I_{ПРРЕС}^{кор(t+1)} + \left(1 - \frac{I_{ПРРЕС}^{(t)}}{I_{ПРРЕС}^{(t-1)}} \right)$	(15)

де (11) $ЗБ_{ji}$ – величина збитків / шкоди в обраній групі регіонів «територій відновлення»; $\sum_{i=1}^n ЗБ_{ji}$ – сумарні збитки у групі «територій відновлення»; j – змінна яка вказує на відповідну групу регіонів, для якої виконувались розрахунки; i – змінна, яка вказує на відповідний вид шкоди чи втрат; (12) d_{ji} ; d_{jk} – i -й та k -й вектори структури збитків для j -го регіону; $\widehat{d_{ji}d_{jk}}$ – кут між векторами; (13-15) t , $(t-1)$, $(t+1)$ – базисний, попередній та наступний часові періоди відповідно

Джерело: складено авторкою.

Прогнозування за запропонованим методичним підходом було здійснено для «територій відновлення» (Дніпропетровська, Донецька, Запорізька, Київська, Луганська, Миколаївська, Одеська, Сумська, Харківська, Херсонська, Чернігівська області та м. Київ (рис. 11) відповідно до Закону України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо засад державної регіональної політики та політики відновлення регіонів і територій» від 09.07.2022 р.

Рисунок 11 – Прогноз індексу ІПРЕС за нейтральним, песимістичним та оптимістичним сценаріями на період до 2026 р. за обраними регіонами
Джерело: побудовано авторкою на основі розрахунків.

Для узагальнення рівня збитків, як у розрізі окремих регіонів, так і для обраного для дослідження блоку регіонів «територій відновлення», в роботі запропоновано визначення комплексної величини збитків (КВЗ) за їх структурою за допомогою величини, яка чисельно дорівнює площі фігури для окремого регіону, що надає можливість ліквідувати диспропорції у порядках та величинах збитків.

Визначення корегуючих коефіцієнтів, що характеризують трансформацію потенціалоформуєчого простору внаслідок спричинених збитків воєнними діями на території регіонів, запропоновано здійснювати шляхом оцінки трансформаційних ефектів на значення комплексного індексу потенціалу розвитку РЕС, що надає можливість подальшого його прогнозування за трьома сценаріями: нейтральним, песимістичним та оптимістичним. Корегування комплексного індексу потенціалу розвитку РЕС запропоновано визначати за ланцюговою схемою шляхом корекції поточного значення індексу, що був розрахований на відносну величину динаміки показника комплексної величини збитків (КВЗ).

Воєнні дії на території України поставили нові завдання перед управлінням потенціалом у напрямі забезпечення потенціалоформуєчого простору, серед яких забезпечення нагальних потреб фронту, поновлення інфраструктурних

об'єктів, забезпечення зайнятості переміщених осіб з інших територій України, релокація бізнесу, а також загальне відновлення економіки цілісної країни. Важливим є підвищення швидкості реагування регіональної та місцевої влади на небезпечні ризики, вирішення проблем повоєнного розвитку, сталості соціально-економічного розвитку, забезпечення потенціалоформуючого простору, що вимагає активізації застосування цифровізації процесів управління, прийняття управлінських рішень із урахуванням єдиного цифрового ринку, а також використання системи електронного урядування, електронного управління, налагодження системи електронних послуг, забезпечення електронної демократії і електронної комерції. Це сприяє взаємодії між: державними органами і рівнями державного управління, державними органами і громадянами, державними організаціями і держслужбовцями, державою і приватним бізнесом.

ВИСНОВКИ ТА РЕЗУЛЬТАТИ РОБОТИ

У дисертаційній роботі здійснено теоретичне узагальнення та представлено авторський підхід щодо вирішення науково-прикладної проблеми розвитку РЕС на засадах трансформації потенціалоформуючого простору в умовах цифровізації. Результати проведеного дослідження дозволяють зробити такі узагальнення та висновки:

1. Проведене наукове дослідження еволюції поглядів на розвиток РЕС продемонструвало недостатню увагу до питань розвитку РЕС на засадах трансформації потенціалоформуючого простору, що зумовило необхідність подальшого наукового пошуку у даній площині. Узагальнення теоретичних підходів до сутності процесів розвитку РЕС, застосування гносеологічного підходу до трактування понять «розвиток», «система», «регіон», «простір», «потенціал» надало можливість розширити авторським баченням сутнісний зміст дефініцій: «розвиток регіональної економічної системи», «регіон», «регіональна економічна система», «просторовий розвиток регіональної економічної системи», «потенціал регіону». Запропоноване авторське трактування понять: «потенціалоформуючий простір» (як сукупність об'єктивних та суб'єктивних можливостей та вірогідностей реалізації можливостей, де потенціалоутворюючими стають науково-освітня, інноваційно-інформаційна складові, що можуть бути використані для вирішення поставлених цілей розвитку РЕС) та «трансформація потенціалоформуючого простору» (як пошук нових форм перетворення потенціалу простору для отримання синергетичного ефекту розвитку РЕС). Поглиблення сутнісних характеристик цих та інших понять надало можливість розвинути понятійно-категоріальний апарат теорії розвитку продуктивних сил і регіональної економіки.

2. Критичний аналіз генези теорій розвитку продуктивних сил і регіональної економіки, теорій становлення постіндустріального суспільства, сталого розвитку тощо проілюстрував загальні тенденції змін наукових поглядів на основні аспекти регіонального розвитку та роль регіонів у розвитку національного й світового господарства. Це довело, що розвиток РЕС – складний, незворотній, динамічний, закономірний процес, який відбувається під впливом різномірних ендегенних та

екзогенних факторів впливу на РЕС, а також, еволюції самої системи та розвитку продуктивних сил, що призводить до якісних та/або позитивних змін РЕС у тому числі в їх складі, структурі, зв'язках у певний період часу. Для розвитку РЕС важливим є виокремлення її підсистем та суб'єктів певного простору, взаємозв'язки та взаємодія між суб'єктами системи, що забезпечує цифровізація та надає можливість досягти більшої ефективності розвитку, а також, урахування принципів сталості, оскільки, відповідно до парадигми сталого розвитку, саме розвиток, спрямований на економічний, соціальний та екологічний напрями, повинен забезпечувати задоволення існуючих потреб суспільства та відбуватися без шкоди та загроз для майбутніх поколінь.

3. Складна будова потенціалу, плюралізм щодо його трактування та впливу на його сутність еволюційних змін етапів суспільно-економічного розвитку, поєднаність із просторовими та часовими параметрами, його складність та різноманітність, що включає матеріальні та нематеріальні компоненти, а також поведінка суб'єктів РЕС зумовили необхідність групування сутності понятійно-категоріального апарату дослідження щодо потенціалоформуєчого простору РЕС. Воно містить взаємозв'язок сутності понять: «простір», «просторовий розвиток регіональних економічних систем», «потенціал», «потенціал регіону», «потенціалоформуєчий простір», «трансформація», «трансформація потенціалоформуєчого простору», що розкриває антологічні аспекти об'єкта дослідження; обґрунтовує, що трансформація потенціалоформуєчого простору передбачає: пошук нових форм перетворення потенціалу простору, урахування економічних законів розвитку продуктивних сил і регіональної економіки, тенденцій формування постіндустріального суспільства, узгодженості та цілеорієнтованості інтересів суб'єктів регіонів, ефективну діяльність органів регіонального управління та місцевого самоврядування.

4. Діалектичний підхід до теоретичного підґрунтя розвитку РЕС систем надав можливість розробити методологічний базис регіонального розвитку в контексті управління потенціалоформуєчим простором, що включає: парадигмальну тріаду; аксіому, за якої детерміноване значення трансформації потенціалу регіонів як базису розвитку РЕС, формує нові закономірності, принципи, архітекtonіку та вектори розвитку регіонів; обґрунтування гіпотез; постулати через загальні закони розвитку суб'єктів економіки, закономірності розвитку РЕС та загальні економічні закони розвитку; підходи щодо стратегічного цілеорієнтування РЕС на засадах трансформації потенціалоформуєчого простору в умовах цифровізації. Це стало основою подальшого розроблення концепції розвитку РЕС на засадах трансформації потенціалоформуєчого простору в умовах цифровізації.

5. Сформована теоретико-методологічна концепція потенціалоформуєчого простору розвитку регіонів в умовах цифровізації передбачає комплексність використання методології системного, інституціонального та процесно-функціонального підходів, базується на сукупності загальноекономічних (науковості, історизму, діалектичності, онтологічності) та специфічних принципів щодо тріади парадигми сталого розвитку, нового регіоналізму та цифровізації, а

також щодо основних компонент об'єкта дослідження: розвитку РЕС (безперервності, альтернативності, цілеспрямованості, інноваційності), трансформації потенціалоформуючого простору (збалансованості, ефективності, доцільності, саморозвитку) й цифровізації економіки (інтеграційності, транспарентності, паритетності, синергетичності). Виокремлені функціонали управління розвитку РЕС на засадах трансформації потенціалоформуючого простору в умовах цифровізації (соціальний, відтворювальний, організаційний, інноваційний, розподільчо-стимулюючий) та їх забезпечення через реалізацію функцій управління (планування, контроль, моніторинг, форсайт) і комплексне бачення розвитку регіонів надає можливість підвищити ефективність управління розвитком РЕС в умовах цифровізації.

6. Узагальні методичні підходи до оцінювання потенціалу РЕС та інструментарію діагностики процесів цифровізації, з'ясування їхніх переваг та недоліків, а також виокремлення елементного, структурного, функціонального та інтеграційного аспектів для обґрунтування оціночних показників, надали можливість обґрунтувати принципи розроблення методичного підходу щодо оцінювання трансформації потенціалоформуючого простору в умовах цифровізації (системності, комплексності, достовірності, довгочасності, стратегічності, пов'язаності, формалізації, достатності та точності), які забезпечують обґрунтованість подальших розрахунків запропонованих методичних підходів.

7. Дослідження процесів цифрової трансформації в регіонах України та світових тенденцій цифровізації виявило, що значення цих процесів для розвитку РЕС, яке забезпечує зменшення асиметричності соціально-економічної нерівності регіонального розвитку, оптимізує територіальну організацію різнорідних процесів, активізує задіявання латентного потенціалу регіонів, а провадження нових цифрових моделей виробництва формує нові відносини на рівні регіонів, забезпечуючи потенціалоформування територій.

8. Аналіз основних макроекономічних показників розвитку РЕС за 2012-2021 рр. визначив зростання асиметричності за значеннями показників у регіональному розрізі, що є негативною тенденцією та доводить неповне використання наявного потенціалу регіонів. Так, у 2012 р. за показником ВРП на одну особу диференціація між лідером м. Києвом та Тернопільською областю становила 4,6 раза, а у 2021 р. між м. Києвом та Луганською областю – 10,2 раза. Отримані результати проілюстрували необхідність групування регіонів для розроблення стратегем активізації потенціалу, через класифікацію регіонів за адаптованою шкалою Харрінгтона та їх поділ за комплексним індексом потенціалу розвитку РЕС і його складових у довоєнний період на регіони з високим, стабільним, середнім, низьким рівнями розвитку та проблемні регіони.

9. Аналітичні розрахунки соціально-економічних показників регіонів за 2012-2021 рр. виявили, що у 2021 р. проти 2012 р. відбулося скорочення зайнятості, що найбільше вплинуло на частково окуповані та промислові регіони (Донецька, Луганська, Дніпропетровська, Полтавська та Харківська області). Збільшилась диференціація за наявним доходом на одну особу, яка у 2012 р.

становила 3,3 раза, а у 2021 р. досягла 7 разів між м. Києвом та Луганською областю. Найбільше падіння наявного доходу на одну особу за 2012-2021 рр. (більше ніж у двічі) відбулось у Донецькій та Луганській областях. Спостерігається негативна тенденція за показником середньої очікуваної тривалості життя. Зросла диференціація за індексом регіонального людського розвитку, яка у 2017 р. між м. Києвом та Кіровоградською областю становила 1,3 раза, а у 2020 р. – 1,4 раза. Проведений аналіз проілюстрував зростаючу асиметричність між регіонами за показниками соціально-економічного розвитку, що вимагає впровадження заходів щодо активізації потенціалу регіонів та виявлення їх латентних можливостей.

10. Запропонований методичний підхід оцінювання потенціалу розвитку РЕС із дотриманням принципів трансформації потенціалоформуючого простору, надав можливість розрахувати комплексний індекс потенціалу розвитку РЕС на основі модифікованого підходу до методики аналізу ієрархій Сааті та його складових, а саме пентогрупи субіндексів системою кортежів: потенціалу виробничо-інвестиційної діяльності регіону, потенціалу бюджетної ефективності регіону, розвитку людського потенціалу регіону, потенціалу інноваційного розвитку регіону, потенціалу цифрової трансформації регіону та поділити регіони на пентогрупи за адаптованою шкалою Харрінгтона. Апробація запропонованого методичного підходу за показниками 2012 р. та 2021 р. показала, що: у 2012 р. до групи регіонів із високим рівнем потенціалу було віднесено Дніпропетровську область, м. Київ, Одеську, Харківську та Київську області, а у 2021 р. – м. Київ, Дніпропетровську, Полтавську, Київську, Запорізьку та Львівську області; у 2012 р. та у 2021 р. до групи регіонів з низьким потенціалом розвитку не було віднесено жодного регіону. Оцінювання трансформації потенціалу регіонів за допомогою визначення відносної величини динаміки для комплексного індексу потенціалу розвитку РЕС показало, що найбільша трансформація спостерігалась у Рівненській, Львівській, Вінницькій, Харківській та Волинській областях. Найменше значення трансформації мали: м. Київ, Одеська, Луганська, Миколаївська та Донецька області.

11. Емпіричне дослідження втрат РЕС під час воєнних дій на території України проілюструвало катастрофічну ситуацію у більшості регіонів України. Станом на лютий 2023 р. найбільших прямих втрат зазнали Донецька, Харківська, Луганська, Запорізька та Київська області. Однак необхідно зазначити, що регіони продовжують зазнавати втрати внаслідок воєнних дій на території України. Зазначене зумовило обґрунтування підходів до управління потенціалом регіонів з урахуванням процесів, викликаних воєнними діями на території України, що включають: забезпечення умов для транзитних осіб, тимчасового перебування громадян, релокації бізнесу, та створення умов для переселенців, створення механізму взаємоузгодженості між релокованими підприємствами та потенційними працівниками таких підприємств щодо необхідної спеціалізації. Урахування комплексу запропонованих заходів надає можливість підвищити ефективність управління задіявання потенціалу регіонів.

12. Вивчення впливу цифровізації на розвиток РЕС показало, що основоположна мета цифровізації регіональної економіки полягає в підвищенні ефективності економічних систем різних рівнів через впровадження

інформаційно-комунікаційних технологій у всіх сферах економічного та суспільного життя. Основним завданням цифровізації економіки є формування якісного та ефективного економічного середовища за допомогою інформаційно-комунікаційних технологій. Це надало можливість обґрунтувати заходи із забезпечення цифровізації економіки та напрямів подолання перешкод, спрямовані на активізацію і стимулювання розвитку, накопичення та розкриття потенціалу, підвищення ефективності економічних систем різних рівнів.

13. Визначення характерних особливостей активного та пасивного потенціалу регіонів, принципів, завдань, рівнів та важелів впливу управління потенціалом РЕС, надало можливість обґрунтувати напрями управління потенціалом РЕС у контексті трансформації потенціалу регіонів в економічному, соціальному, виробничому та організаційному аспектах. Запровадження одночасно заходів щодо цифровізації та спрямування зусиль на усунення загроз та негативних проявів цифровізації розвитку регіонів дасть змогу отримати синергійний ефект для потенціалоформуючого простору та його управління.

14. Виокремлення екзогенних та ендогенних чинників, що гальмують потенціалоформування регіонів, надало можливість визначити напрями нівелювання негативних тенденцій розвитку РЕС. Обґрунтовано засади управління потенціалом регіонів з урахуванням процесів, викликаних воєнними діями на території України у напрямі забезпечення належних умов для транзитних осіб, тимчасового перебування громадян, релокації бізнесу, умов для переселенців шляхом композиції імперативів щодо стратегічного та поточного планування розвитку територій. Урахування сучасних викликів розвитку РЕС надало можливість сформулювати заходи щодо цифровізації управління потенціалом регіонів, які за використанням системи електронного урядування, електронного управління, налагодження системи електронних послуг, забезпечення електронної демократії і електронної комерції сприятимуть взаємодії між: державними органами і рівнями державного управління, державними органами і громадянами, державними організаціями і держслужбовцями, державою і приватним бізнесом. Обґрунтовано практичну доцільність створення інтегрованих РЕС, інжинірингових центрів, інформаційно-комунікаційних центрів аутсорсингу, інноваційно-технологічних та екоіндустріальних парків.

15. Проведення деталізованого кореляційно-регресійного аналізу впливу факторів на розвиток РЕС та побудова імітаційних моделей причинно-наслідкових зв'язків їхнього впливу за об'єднаними групами («Валовий регіональний продукт», «Виробничо-інвестиційна діяльність», «Інноваційний розвиток», «Розвиток людського потенціалу», «Бюджетна ефективність» та «Цифрова трансформація») надало можливість конкретизувати найбільш впливові фактори для застосування їх у подальшому прогнозуванні розвитку РЕС. Запропоновано здійснювати прогнозування розвитку регіонів із урахуванням ступеня їх руйнації внаслідок воєнних дій на території України. При прогнозуванні «територій відновлення» запропоновано визначення комплексної величини збитків за їх структурою за допомогою величини, яка чисельно дорівнює площі фігури для окремого регіону, що надає можливість ліквідувати диспропорції у порядках та величинах збитків.

Визначення корегуючих коефіцієнтів, що характеризують трансформацію потенціалоформуючого простору внаслідок спричинених збитків воєнними діями на території регіонів, запропоновано здійснювати шляхом оцінки трансформаційних ефектів на значення комплексного індексу потенціалу розвитку РЕС, що надає можливість подальшого його прогнозування за трьома сценаріями: нейтральним, песимістичним та оптимістичним.

16. Проведене дослідження надало можливість розробити та обґрунтувати теоретико-методологічні положення та практичні рекомендації для державних, регіональних та місцевих органів влади, керівників підприємств і об'єднань щодо активізації розвитку РЕС на засадах трансформації потенціалоформуючого простору в умовах цифровізації.

СПИСОК ОПУБЛІКОВАНИХ РОБІТ ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ

Статті у виданнях, що входять до міжнародних наукометричних баз Scopus або Web of Science Core Collection

1. Vovk O., Kravchenko M., Popelo O., Tulchynska S., **Derhaliuk M.** Modeling the Choice of the Innovation and Investment Strategy for the Implementation of Modernization Potential. *Wseas transactions on systems and control*. 2021. Vol. 16. Pp. 430-438. DOI: <https://doi.org/10.37394/23203.2021.16.38>. (0,68 д. а.). *Особистий внесок: запропоновано алгоритм прийняття управлінських рішень на основі побудови моделі «преференцій у реалізації інвестиційно-інноваційних стратегій» для реалізації модернізаційного потенціалу економічних систем (0,135 д. а.). (Наукометрична база: Scopus).*

2. Tulchinskiy R., Chobitok V., **Dergaliuk M.**, Semenchuk T., Tarnovska I. Strategic Guidelines for The Intensification of Regional Development Under the Impact of Potential-Forming Determinants in the Conditions of Digitalization. *IJCSNS International Journal of Computer Science and Network Security*. 2021. Vol. 21(8). Pp. 7-104. DOI: <https://doi.org/10.22937/IJCSNS.2020.20.10.01>. (0,68 д. а.). *Особистий внесок: визначено ключові стратегічні орієнтири для розвитку регіональних суб'єктів господарювання в розрізі цифровізація під впливом потенціалоутворюючих детермінант, які становлять базис для подальших процесів розвитку РЕС (0,2 д. а.). (Наукометрична база: Web of Science).*

3. Popelo O., Garafonova O., Tulchynska S., **Derhaliuk M.**, Berezovskyi D. Functions of public management of the regional development in the conditions of digital transformation of economy. *Amazonia Investiga*. 2021. Vol. 10(43). Pp. 9-58. DOI: <https://doi.org/10.34069/AI/2021.43.07.5>. (0,8 д. а.). *Особистий внесок: запропоновано методологічний підхід для визначення впливу функцій державного управління регіональним розвитком у контексті цифрової трансформації, заснований на моделі системи диференціальних рівнянь (0,18 д. а.). (Наукометрична база: Web of Science).*

4. **Derhaliuk M.**, Popelo O., Tulchynska S., Mashnenkov K., Berezovskyi D. State policy of the potential-forming space transformation in the context of the regional development intensification. *CUESTIONES POLÍTICAS*. 2021. Vol. 39(70). Pp. 80-93.

DOI: <https://doi.org/10.46398/cuestpol.3970.04>. (0,58 д. а.). *Особистий внесок: обґрунтовано інституціональні засади державної регіональної політики, спрямованої на забезпечення функціонування потенціалоформуючого простору* (0,2 д. а.). (**Наукометрична база:** Web of Science).

5. Khanin S., **Derhaliuk M.**, Stavroyany S., Kudlasevych O., Didkivska L. Paradigm of the Transformation of Potential-Forming Space Under the Impact of Intellectual-Innovation Determinants. *IJCSNS International Journal of Computer Science and Network Security*. 2022. Vol. 22(1). Pp. 340-346. DOI: <https://doi.org/10.22937/IJCSNS.2022.22.1.48>. (0,6 д. а.). *Особистий внесок: обґрунтовано парадигмальні засади трансформації потенціалоформуючого простору РЕС в умовах цифровізації* (0,2 д. а.). (**Наукометрична база:** Web of Science).

6. Kholiavko N., Popelo O., Melnychenko A., **Derhaliuk M.**, Grynevych L. The Role of Higher Education in the Digital Economy Development. *Revista Tempos E Espaços Em Educação*. 2022. Vol. 15(34). Pp. e16773. DOI: <https://doi.org/10.20952/revtee.v15i34.16773>. (0,66 д. а.). *Особистий внесок: обґрунтовано позитивний вплив вищої освіти на розвиток цифрової економіки та розвиток економічних систем* (0,15 д. а.). (**Наукометрична база:** Web of Science).

7. Popelo O., Tulchynska S., Revko A., Butko M., **Derhaliuk M.** Methodological Approaches to the Evaluation of Innovation in Polish and Ukrainian Regions, Taking into Account Digitalization. *Comparative Economic Research. Central and Eastern Europe*. 2022. Vol. 25(1). Pp. 55-74. DOI: <https://doi.org/10.18778/1508-2008.25.04>. (0,8 д. а.). *Особистий внесок: обґрунтовано методичний підхід до оцінки інноваційної діяльності в РЕС з урахуванням процесів цифровізації* (0,2 д. а.). (**Наукометричні бази:** Scopus, Web of Science).

Статті в наукових фахових виданнях України

8. Дергалюк М. О. Інтенсифікація соціально-економічного розвитку регіонів в контексті трансформації потенціалоформуючого простору. *Економічний вісник НТУУ «КПІ»*. 2021. Вип. 18. С. 13-16. (0,46 д. а.)

9. Ханін С.Г., **Дергалюк М.О.** Методологічні підходи щодо трансформації потенціалоформуючого простору регіональних економічних систем під впливом інтелектуально-інноваційних детермінант. *Вісник Хмельницького національного університету*. 2021. № 6. Т. 2. С. 44-48. (0,42 д. а.). *Особистий внесок: обґрунтовано методологічні засади трансформації потенціалоформуючого простору РЕС та запропоновано стратегічно-орієнтовану модель впливу трансформації потенціалоформуючого простору на розвиток регіонів* (0,21 д. а.).

10. Дергалюк М. О. Стратегічно-орієнтована модель впливу трансформації потенціалоформуючого простору на розвиток регіональної економічної системи. *Економічний вісник НТУУ «КПІ»*. 2021. Вип. 20. С. 15-18. (0,5 д. а.).

11. Ханін С. Г., **Дергалюк М. О.** Організаційно-економічні засади активізації детермінант інтелектуально-інноваційного розвитку регіонів в умовах цифровізації. *Проблеми і перспективи економіки та управління*. 2021. № 4(28).

С. 170-176. (0,5 д. а.). *Особистий внесок: за використанням системно-функціонального підходу обґрунтовано організаційно-економічні засади активізації розвитку РЕС в умовах цифровізації економічних процесів* (0,25 д. а.).

12. **Дергалюк М. О.**, Тульчинська С.О. Активізації залучення потенціалу для забезпечення розвитку регіональних економічних систем. *Економічний вісник НТУУ «КПІ»*. 2022. Вип. 22. С. 35-39. (0,5 д. а.). *Особистий внесок: розвинуто сутність поняття «потенціал», запропоновано етапність заходів активізації залучення потенціалу регіонів для забезпечення розвитку РЕС* (0,25 д. а.).

13. Дергалюк М. О. Стратегічне управління потенціалом регіональних економічних систем. *Economic synergy: науковий журнал*. 2022. Вип. 3(5). С. 38-46. (0,42 д. а.).

14. Дергалюк М. О. Засади обґрунтування механізму управління активізацією потенціалу регіональних економічних систем. *Інфраструктура ринку*. 2022. Вип. 68. С. 187-191. (0,5 д. а.).

15. Дергалюк М. О. Цілі та перспективи стратегічного управління потенціалом регіональних економічних систем. *Economic synergy: науковий журнал*. 2022. Вип. 4(6). С. 248-255. (0,42 д. а.).

16. **Дергалюк М. О.**, Тульчинська С. О. Організаційно-економічне забезпечення потенціалоформуючого простору регіонів в умовах цифровізації. *Проблеми та перспективи економіки та управління: науковий журнал*. 2022. № 4(32). С. 218-225. (0,44 д. а.). *Особистий внесок: обґрунтовано підходи до поняття «потенціалоформуючий простір» з позицій регіональної економіки, визначено системні характеристики та закономірності системних трансформацій потенціалоформуючого простору в умовах цифровізації* (0,22 д. а.).

17. Дергалюк М. О. Принципи розвитку регіональних економічних систем в умовах трансформації потенціалоформуючого простору. *Інфраструктура ринку*. 2022. Вип. 69. С. 146-150. (0,5 д. а.).

18. Тульчинська С. О., **Дергалюк М. О.** Економічний потенціал регіону як стимулятор інтенсифікації розвитку регіональних економічних систем в умовах цифровізації. *Науковий вісник Полісся*. 2022. № 2 (25). С. 114-123. (0,46 д. а.). *Особистий внесок: виокремлено особливості потенціалу регіонів, з'ясовано основні тенденції та характеристику впливу цифровізації на потенціал РЕС* (0,23 д. а.).

19. Дубина М. В., **Дергалюк М. О.** Особливості цифрової трансформації регіонів України: сучасні реалії, проблеми та шляхи вирішення. *Economic synergy: науковий журнал*. 2023. № 1 (7). С. 66-81. (0,44 д. а.). *Особистий внесок: розглянуто тенденції цифрової трансформації регіонів України, виявлено ряд системних проблем у реалізації процесу цифрової трансформації регіонів та сформовано рекомендації для їх вирішення* (0,22 д. а.).

20. Дергалюк М. О. Інтеграційний підхід до визначення сутності поняття «економічний потенціал регіону». *Інфраструктура ринку*. 2023. № 71. URL: http://www.market-infr.od.ua/journals/2023/71_2023/39.pdf (0,5 д. а.).

21. Дергалюк М. О. Регулювання процесів цифрової трансформації регіональних економічних систем. *Вісник Хмельницького національного університету. Економічні науки*. 2023. № 3. С. 169-172. (0,45 д. а.).

22. Тульчинська С. О., **Дергалюк М. О.** Методичні підходи оцінювання потенціалу регіональних економічних систем. *Інвестиції: практика та досвід*. 2023. № 13. С. 22-26. (0,5 д. а.). *Особистий внесок: обґрунтовано засади комплексного методичного підходу до оцінювання потенціалу регіонів на основі виявлення позитивних та негативних рис* (0,25 д. а.).

23. Мельниченко А. А., **Дергалюк М. О.** Управлінські виміри цифрової трансформації освіти в контексті формування потенціалу розвитку регіонів. *Наукові перспективи*. 2023. Вип. 7(37). С. 222-233. (0,55 д. а.). *Особистий внесок: на основі аналізу показників субіндексу цифрової трансформації обґрунтовано, що цифрова трансформація освіти сприятиме врахуванню специфічних особливостей розвитку та потреб регіонів* (0,27 д. а.).

Статті в міжнародних виданнях, які додатково відображають результати дослідження

24. Solosich O., Popelo O., Nusinova O., **Derhaliuk M.**, Tulchynska S. Ensuring economic security of regions as a potential-forming space in the conditions of intellectualization. *Academy of Entrepreneurship Journal*. 2021. Vol. 202127(6). Pp. 1-8. <https://doi.org/1528-2686-27-6-617.pdf> (0,5 д. а.). *Особистий внесок: запропоновано методичний інструментарій оцінки економічної безпеки регіонів як базису потенціалоутворюючого простору за використанням методу таксономічного аналізу* (0,5 д. а.).

25. Khanin S., Arefieva O., **Dergaliuk M.**, Popelo O., Tulchynska S. Concepts of the activation of intellectual and innovative determinants for the development intensification of regional economic systems introduction. *Laplace em Revista (International)*. 2021. Vol. 20217 (Extra E). Pp. 234-244. DOI: <https://doi.org/10.24115/S2446-622020217Extra-E1180p.234-244>. (0,625 д. а.). *Особистий внесок: здійснено теоретико-концептуальне групування теорій та концепцій активізації розвитку регіональної економіки із виокремленням теорії інноваційного розвитку, дифузії інновації та ортодоксальних теорій інновації на основі концепцій технократичного і циклічного розвитку* (0,125 д. а.).

26. Khanin S., Tulchynska S., Popelo O., **Derhaliuk M.**, Ishchejkin T. Systematization of functional features of intellectual and innovative determinants of the intensification of the regional economic development. *Laplace em Revista (International)*. 2021. Vol. 2021 (2). Pp. 710-720. (0,625 д. а.). *Особистий внесок: визначено основні принципи забезпечення розвитку PEC* (0,125 д. а.).

27. **Dergaliuk M.**, Khanin S., Popelo O., Tulchynska S., Pakhota N. Intensification of the development of regional economic systems in the conditions of the creative economy formation. *Laplace em Revista (International)*. 2021. Vol. 202179 (3). Pp. 80-88. DOI: <https://doi.org/10.24115/S2446-62202021731259>. (0,58 д. а.). *Особистий внесок: сформовано вектори докладання зусиль для активізації розвитку PEC під впливом інтелектуально-інноваційних детермінант* (0,2 д. а.).

28. Tulchynska S., **Derhaliuk M.**, Kravchuk N., Smerichevska S., Desiatov T. The organizational and economic mechanism of the determinants activation of the regional development intensification in the conditions of digitalization. *Laplage et Revista (International)*. 2021. Vol. 20217 (3B). Pp. 168-178. (0,625 д. а.). DOI: <https://doi.org/10.24115/S2446-6220202173B1530>. *Особистий внесок: обґрунтовано засади організаційно-економічного механізму активізації детермінант РЕС в контексті цифровізації* (0,125 д. а.).

Праці, які засвідчують апробацію матеріалів дисертації

29. Дергалюк М. О. Підходи щодо визначення характеристик потенціалоформуєчого простору регіональних економічних систем. *Розвиток економіки та бізнес-адміністрування: наукові течії та рішення: матеріали II Міжнародної науково-практичної конференції* (21 жовтня 2021 р., м. Київ). Київ, 2021. С. 56-57. (0,125 д. а.).

30. Дергалюк М. О. Сутність простору в умовах цифровізації економіки регіональних економічних систем. *Розвиток економіки та бізнес-адміністрування: наукові течії та рішення: матеріали III Міжнародної науково-практичної конференції* (20-25 травня 2022 р., м. Київ). Київ, 2022. Т. 1. С. 37-38. (0,125 д. а.).

31. Дергалюк М. О. Напрями забезпечення цифровізації економіки регіональних економічних систем. *Сучасні підходи до креативного управління економічними процесами: матеріали XIII Міжнародної науково-практичної конференції* (14-15 квітня 2022 р., м. Київ). Київ, 2022. Т. 1. С. 39-40. (0,125 д. а.).

32. Дергалюк М. О. Виокремлення підходів до сутності поняття «потенціал регіонів». *Актуальні питання економіки, обліку, фінансів і права: теорія і практика. Матеріали міжнародної науково-практичної конференції* (4 червня 2022 р., м. Полтава). Полтава, 2022. С. 41-42. (0,125 д. а.).

33. **Дергалюк М. О.**, Діогенова Є. І. Людський капітал України в умовах воєнного стану. *Розвиток підприємництва як фактор росту національної економіки: матеріали XXI Міжнародної науково-практичної конференції* (23 листопада 2022 р., м. Київ). Київ, 2022. С. 35 (0,17 д. а.). *Особистий внесок: обґрунтовано засади збереження людського потенціалу в сучасних умовах* (0,085 д. а.).

34. Тульчинська С. О., **Дергалюк М. О.** Вплив цифровізації на активізацію потенціалу регіонів в сучасних умовах. *Бізнес, інновації, менеджмент: проблеми та перспективи: матеріали III Міжнародної науково-практичної конференції* (08 груд. 2022 р., м. Київ). Київ, 2022. С. 203 (0,16 д. а.). *Особистий внесок: обґрунтовано роль цифровізації у розвитку регіонів* (0,08 д. а.).

35. Дергалюк М. О. Потенціал регіонів як базис соціально-економічного розвитку. *European scientific congress. Proceedings of the 9th International scientific and practical conference*. Barca Academy Publishing 4-6 September, Madrid). Madrid, Spain. 2023. Pp. 311-312. (0,125 д. а.).

36. Дергалюк М. О. Цифровізація розвитку регіональних економічних систем. *Innovations and prospects in modern science. Proceedings of the 10th International scientific and practical conference*. SSPG Publish (25-27 September, Stockholm). Stockholm, Sweden. 2023. Pp. 261-263. (0,125 д. а.).

37. Дергалюк М. О. Складові потенціалоформуючого простору регіональних економічних систем. *Current challenges of science and education. Proceedings of the 1st International scientific and practical conference*. MDPC Publishing. Berlin, Germany. 2023. Pp. 261-263. (0,125 д. а.).

38. Дергалюк М. О. Трансформація потенціалу регіональних економічних систем. *Актуальні проблеми економіки, фінансів, управління та права в XXI столітті*: матеріали Міжнародної науково-практичної конференції (30 вересня 2023 р., м. Кременчук). Кременчук. 2023. С. 54-55. (0,125 д. а.).

39. Дергалюк М. О. Трансформація потенціалоформуючого простору у напрямі підвищення самодостатності розвитку регіонів. *Modern Movement of Science*: матеріали XV Міжнародної науково-практичної інтернет-конференції (19-20 жовтня 2023 р., м. Дніпро). Дніпро. 2023. С. 94-95. (0,125 д. а.).

40. **Дергалюк М. О.,** Кравчук Д. О. Вплив цифровізації на розвиток підприємництва. *Розвиток підприємництва як фактор зростання національної економіки*: матеріали XXII Міжнародної науково-практичної конференції (22 листопада 2023 р., м. Київ). Київ. 2023. С. 29. (0,17 д. а.). *Особистий внесок: обґрунтовано засади збереження людського потенціалу в сучасних умовах* (0,085 д. а.).

АНОТАЦІЯ

Дергалюк М. О. Розвиток регіональних економічних систем на засадах трансформації потенціалоформуючого простору в умовах цифровізації. – Кваліфікаційна наукова робота на правах рукопису.

Дисертація на здобуття наукового ступеня доктора економічних наук за спеціальністю 08.00.05 – розвиток продуктивних сил і регіональна економіка. – Національний технічний університет України «Київський політехнічний інститут імені Ігоря Сікорського», Київ, 2024.

Дисертація присвячена поглибленню теоретичних основ, розробленню та обґрунтуванню науково-методологічних положень розвитку РЕС на засадах трансформації потенціалоформуючого простору в умовах цифровізації та прикладних рекомендацій щодо їх реалізації.

Актуалізовано засади становлення трансформації потенціалоформуючого простору регіональної економіки. Узагальнення теоретичних підходів щодо сутності процесів розвитку РЕС, застосування гносеологічного підходу до трактування понять «розвиток», «система», «регіон», «простір», «потенціал».

Узагальнено функціонали управління розвитком РЕС на засадах трансформації потенціалоформуючого простору в умовах цифровізації, що передбачають соціальне, відтворювальне, організаційне, інноваційне та розподільчо-стимулююче спрямування та включають забезпечення комплексного бачення розвитку регіонів.

Розроблено теоретико-методологічні засади дослідження трансформації потенціалоформуючого простору, підґрунтям якого виступає виокремлення об'єкту, аксіоми, парадигми, гіпотез дослідження, постулатів та підходів щодо стратегічного цілеорієнтування РЕС на засадах трансформації потенціалоформуючого простору в умовах цифровізації.

Сформовано теоретико-методологічну концепцію потенціалоформуючого простору розвитку регіонів в умовах цифровізації, що передбачає комплексність використання методології системного, інституціонального та процесно-функціонального підходів, базується на сукупності загальноекономічних та специфічних принципів щодо тріади парадигми сталого розвитку, нового регіоналізму та цифровізації, а також, стосовно основних компонент об'єкта дослідження.

Досліджено методи оцінювання потенціалу РЕС систем та інструментарій діагностики процесів цифровізації. Набуло подальшого розвитку модельне рішення оцінювання потенціалу РЕС. Ідентифіковано вплив цифровізації на потенціалоформуючий простір РЕС. Проаналізовано розвиток РЕС. Набув подальшого розвитку підхід щодо виокремлення найбільш впливових факторів на розвиток РЕС в умовах трансформації потенціалоформуючого простору, що передбачає кореляційно-регресійне імітаційне моделювання за шістьма моделями.

Виокремлено вплив цифровізації на потенціалоформуючий простір РЕС. Обґрунтування заходів щодо забезпечення цифровізації економіки та напрямів подолання перешкод. Удосконалено науково-методичний підхід до трансформації потенціалоформуючого простору із урахуванням процесів цифровізації.

Деталізовано чинники формування та функціонування економічного потенціалу в регіональному просторі. Запропоновано концептуальні засади управління потенціалом РЕС у напрямі трансформації потенціалу регіонів.

Обґрунтовано композицію напрямів нівелювання негативних тенденцій розвитку регіонів та впливу воєнних дій із урахуванням процесів цифровізації шляхом створення інтегрованих регіональних підприємницьких систем, інжинірингових центрів, інформаційно-комунікаційних центрів аутсорсингу, інноваційно-технологічних та еко-індустріальних парків.

Проведено деталізований кореляційно-регресивний аналіз впливу факторів на розвиток РЕС та побудовано імітаційні моделі причинно-наслідкових зв'язків їх впливу по об'єднаним групам.

Набув подальшого розвитку методичний підхід до економіко-математичного прогнозування розвитку РЕС із урахуванням їх потенціалу, що побудований за принципом «вікна можливостей» за групами регіонів залежно від рівня руйнації, ураховує трансформацію потенціалоформуючого простору шляхом оцінки трансформаційних ефектів за їх структурою за допомогою величини, яка чисельно дорівнює площі фігури, на значення комплексного індексу потенціалу розвитку РЕС, що дає можливість подальшого його прогнозування за нейтральним, песимістичним та оптимістичним сценаріями.

ABSTRACT

Derhaliuk M. O. Development of regional economic systems on the basis of the transformation of the potential-forming space in conditions of digitalization.
– Qualifying scientific work on manuscript rights.

Dissertation for obtaining the scientific degree of Doctor of Economic Sciences, specialty 08.00.05 – development of productive forces and regional economy. –

National Technical University of Ukraine "Ihor Sikorsky Kyiv Polytechnic Institute", Kyiv, 2024.

The dissertation is devoted to the deepening of the theoretical foundations, the development and justification of the scientific and methodological provisions of the development of RES on the basis of the transformation of the potential-forming space in the conditions of digitalization and practical recommendations for their implementation.

The author updated the principles of transformation of the potential-forming space of the regional economy. The generalization of theoretical approaches regarding the essence of the processes of development of RES, the application of an epistemological approach to the interpretation of the concepts "development", "system", "region", "space", "potential" made it possible to expand the author's vision of the essential content of the definitions: "development of the regional economic system", "region", "regional economic system", "spatial development of the regional economic system", "potential of the region".

The functions of managing the development of RES on the basis of the transformation of the potential-forming space in the conditions of digitalization, which provide for social, reproductive, organizational, innovative and distributive-stimulating direction and include the provision of a comprehensive vision of the development of regions, are generalized.

The theoretical and methodological principles of research on the transformation of the potential-forming space have been developed, the basis of which is the identification of the object, axioms, paradigms, research hypotheses, postulates and approaches regarding the strategic goal-orientation of RES on the basis of the transformation of the potential-forming space in conditions of digitalization.

A theoretical-methodological concept of the potential-forming space for the development of regions in conditions of digitalization has been formed, which involves the complex use of the methodology of systemic, institutional and process-functional approaches, is based on a set of general economic and specific principles in relation to the triad of the paradigm of sustainable development, new regionalism and digitalization, as well as, in relation to the main components of the research object.

The methods of assessing the potential of RES and the diagnostic tools of digitization processes have been studied. The model solution for assessing the potential of RES has gained further development. The impact of digitization on the potential-forming space of RES is identified. The development of RES is analyzed.

The approach of identifying the most influential factors on the development of RES in the conditions of transformation of the potential-forming space, which involves correlation-regression simulation modeling according to six models, has been further developed. The influence of digitalization on the potential-forming space of RES is singled out.

Justification of measures to ensure digitization of the economy and directions for overcoming obstacles aimed at activation, stimulation of development, accumulation and disclosure of potential, increasing the efficiency of economic systems at various levels due to the introduction of information and communication technologies in all spheres of economic and social life. The scientific and methodological approach to the

transformation of the potential-forming space, taking into account the digitalization processes, has been improved.

The factors of formation and functioning of the economic potential in the regional space are detailed. The conceptual principles of managing the potential of RES in the direction of transforming the potential of regions in accordance with the principles, tasks, levels and levers of management, taking into account the factors of regional development inequality, are proposed, which ensures the direction of efforts, focuses attention on the set goals of increasing the efficiency of the use of potential, and highlights the latent potential of regional development. Elucidation of exogenous and endogenous factors inhibiting the potential formation of regions.

The composition of directions for leveling negative trends in the development of regions and the influence of military actions, taking into account the processes of digitalization through the creation of integrated regional business systems, engineering centers, information and communication outsourcing centers, innovation-technological and eco-industrial parks, is substantiated.

Carrying out a detailed correlation-regression analysis of the influence of factors on the development of RES and building simulation models of causal relationships of their influence on united groups.

The methodical approach to economic-mathematical forecasting of the development of RES, taking into account their potential, which is built according to the principle of "window of opportunities" by groups of regions depending on the level of destruction, takes into account the transformation of the potential-forming space by evaluating the transformational effects according to their structure with the help of magnitude, has gained further development. which is numerically equal to the area of the figure, to the value of the complex index of the development potential of RES, which makes it possible to further forecast it according to neutral, pessimistic and optimistic scenarios.

Підписано до друку 23.08.2024 р. Формат 60x90^{1/16}
Папір офсетний. Друк різнографія. Ум. друк. арк. 2,0.
Тираж 100 пр. Зам. № 17/8

Суб'єкт видавничої діяльності занесено до держаного реєстру №6220049 13.10.2008,
ПРІНТЦЕНТР, м. Київ, вул. Політехнічна, 16